

Institutionen för ekonomi
Ht-2005

Kandidatuppsats

En ny förmånsrättslag – en konsekvensanalys

Handledare:
Ek Lic Christer Nilsson

Författare:
Johan Lindberg
Daniel Ljunggren
Matz Nilsson

Förord

Denna uppsats är ett examensarbete som omfattar 10 poäng på C-nivå i ekonomi vid Kristianstad Högskola. För att möjliggöra samt säkerställa en trovärdig och korrekt uppsats erfordrades handledning. Här med vill vi rikta ett stort tack till vår handledare Christer Nilsson som har gjort uppsatsen genomförbar samt varit en inspirationskälla och ledsagare.

Vi vill även tacka respektive familjer för en förstående inställning samt stödet vi erhållit från dessa. Framförallt Caroline, Arna och Jennie för att de har kunnat undvara oss under resans gång.

Ytterligare tacksamhet skänks till de respondenter som tog sig tid att medverka i uppsatsen. Utan dem hade uppsatsen inte varit genomförbar.

Kristianstad Januari 2006

Johan Lindberg

Daniel Ljunggren

Matz Nilsson

ABSTRACT

In the proposition Nya förmånsrättsregler, 2002/03:49, the government suggests a new bill of beneficial rights, or FRL. The proposition has several changes, mostly for The Banking system. One of the changes is that the banks' individual beneficial rights shall be replaced by a general beneficial right, where the beneficial value never exceeds 55 percent of the value of insurance bonds. Previously, the beneficial value was 100 percent.

The purpose of this essay is to evaluate the relationship between the banks' activities, and the new bill of beneficial rights, especially what the effects will become for the public companies within the printing houses, with 1 - 49 employees in the Skåne Region.

The survey includes a total of 142 companies and it was distributed via e-mail.

The conclusions from the study are that there are tendencies of increased difficulties for companies to get their credits granted by the banks. The study shows that credits, already granted requires an insurance, which increases the personal risk for the owners of the printing houses. The study can't point out that companies must look for financial capital from other financial sources, however the findings indicate an increased amount of offers for leasing and/or factoring.

SAMMANFATTNING

I propositionen Nya förmånsrättsregler 2002/03:49 föreslår regeringen en ny Förmånsrättslag – FRL, som reglerar i vilken ordning borgenärer får betalt när en gäldenär försatts i konkurs. Propositionen innehåller flera förändringar särskilt för banker. En förändring innebär att bankers särskilda förmånsrätt ersätts med en allmän förmånsrätt, där endast 55 % av värdet på företagsinteckningar utgör förmånsvärdet. Tidigare uppgick förmånsvärdet till 100 %.

Riksdagen antog regeringens lagförslag och reformen trädde i kraft den första januari 2004 för nya krediter och ett år senare för äldre krediter.

Ett syfte med reformen är att underlätta för företagsrekonstruktioner och därigenom reducera antalet konkurser. Ännu en önskad effekt är att banker skärper sin kreditgivning och kredituppföljning. Reformen skall även skapa möjlighet för oprioriterade borgenärer att erhålla utdelning ur ett konkursbo.

Syftet med uppsatsen är att utvärdera förhållandet mellan bankers agerande och den nya förmånsrättslagen, särskilt vad effekterna har blivit för aktiebolag inom tryckeribranschen med 1-49 anställda i region Skåne.

I undersökningen studeras om lagändringen indirekt försvårar småföretagens möjlighet till belåning i bank, samt om ägaren måste åta sig ökade personliga risker när banker kompenserar sin försämrade förmånsrätt genom att kräva bättre säkerheter. Vidare studeras om småföretag måste söka finansiering hos andra kreditgivare än banker, samt om företag erbjuds leasing och/eller factoring i större utsträckning än före reformen infördes.

Enkäten skickades ut via e-post och undersökningen omfattade totalt 142 företag, vilket var en totalundersökning av populationen. Svarsfrekvensen var 36 %.

Slutsatsen i undersökningen är att det finns tendenser till att företag har svårare att få krediter beviljade i banker. På redan beviljade krediter visar undersökningen att banker kräver bättre säkerheter, vilket ökar det personliga risktagandet för ägaren. Vidare kan undersökningen inte påvisa att företag måste söka kapital hos andra finansieringskällor, däremot tyder resultatet på att erbjudandet om leasing och factoring ökat. Ett ökat inslag av leasing och factoring kan behöva redovisas i årsredovisningshandlingar då den ekonomiska känsligheten ökar genom att kostnaden för extern finansiering ökar.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	6
1.1 Problembakgrund	6
1.2 Problemformulering	9
1.3 Syfte	9
1.4 Avgränsningar	9
1.5 Disposition	10
2. METOD	12
2.1 Metodproblem	12
2.1.1 Validitet	12
2.1.2 Reliabilitet	13
2.1.3 Motverka bortfall	13
2.1.4 Enkät eller intervju	13
3. DATAINSAMLING	14
3.1 Kvantitativ metod	14
3.2 Kvalitativ metod	14
3.3 Metodtrianglering	15
3.4 Tillvägagångssättet	15
3.5 Primär och Sekundärdata	15
3.6 Målpopulationen	15
3.7 Bortfallsanalys	16
3.8 Förstudie	16
4. TEORI	16
4.1 Teoretisk bakgrund	17
4.2 Beslutsteori	19
4.2.1 Risk och riskhantering i allmänhet	19
4.2.2 Kreditrisk för banker	20
4.2.3 Riskhantering i bankverksamhet	21
4.2.4 Beslutsanalys	21
4.3 Intressentmodellen	24
4.3.1 Hur påverkas de olika aktörerna?	24
4.4 Grundläggande redovisningsteori	28
4.4.1 Kvalitativa kriterier	28
4.4.2 Relevans	28
4.4.3 Validitet	29
4.4.4 Jämförbarhet	30

4.4.5 Verifierbarhet	30
4.5 Nyinstitutionell teori	31
4.5.1 Vad är en institution?	31
4.6 Hypoteser	33
4.6.1 Hypotes 1	33
4.6.2 Hypotes 2	34
4.6.3 Hypotes 3	34
4.6.4 Hypotes 4	34
4.6.5 Hypotes 5	36
4.7 Case	36
5. EMPIRI	39
5.1 Analys av hypotes 1	40
5.2 Analys av hypotes 2	42
5.3 Analys av hypotes 3	44
5.4 Analys av hypotes 4	45
5.5 Analys av hypotes 5	48
6. AVSLUTNING	52
6.1 Förslag till fortsatt forskning	53
Referenslista	55

1. INLEDNING

I detta kapitel ges en beskrivning av bakgrund och problemdiskussion som ligger till grund för uppsatsens problemformulering. Uppsatsens syfte, hypoteser och avgränsningar presenteras här.

1.1 Problembakgrund

I ITPS¹ delrapportering 2004/0283 framhålls att svenska småföretagare finansierar i huvudsak sin verksamhet genom banklån. Andra länder använder sig däremot oftast av ett anglosaxiskt marknadsbaserat finansieringssystem, där aktier och obligationer är mer vanliga vid kreditförsörjning. Svensk tradition gör att småföretagare är mer beroende av banker, vilket förstärks av att många företag har låg andel eget kapital.

I propositionen Nya förmånsrättsregler 2002/03:49 föreslår regeringen en ny Förmånsrättslag – FRL, som reglerar i vilken ordning borgenärer får betalt när en gäldenär försatts i konkurs. Propositionen innehåller flera förändringar, särskilt för banker. En förändring innebär att bankers särskilda förmånsrätt ersätts med en allmän förmånsrätt där endast 55 % av värdet på företagsinteckningar utgör förmånsvärdet. Tidigare uppgick förmånsvärdet till 100 %.

Riksdagen antog regeringens lagförslag och reformen trädde ikraft den första januari 2004 för nya krediter och ett år senare för äldre krediter.

Ett syfte med reformen är att underlätta för företagsrekonstruktioner och därigenom reducera antalet konkurser. Ett annat syfte är att förmå banker att skärpa kreditgivning och kredituppföljning. Reformen skall även ge möjlighet för oprioriterade borgenärer att erhålla en utdelning ur ett konkursbo, vilket bör leda till färre följdkonkurser; se propositionen Nya förmånsrättsregler 2002/03:49.

Reformen har blivit omdebatterad då många befarar att den inte kommer att ge önskade effekter.

Svenskt näringsliv presenterar en undersökning från oktober 2004, som behandlar kreditgivning till småföretag, av vilket framgår att det blir svårare

¹ Institutet för tillväxtpolitiska studier

för småföretag att få krediter beviljade i banker. Detta innebär att investeringar förväntas bli svårare, vilket i sin tur kan reducera den ekonomiska tillväxten. Svårigheten för småföretag att få krediter beviljade kan återföras på den nya FRL.

Det är inte utan problem att 99 % av alla företag i Sverige är små och medelstora företag, där 2/3 av alla anställda i den privata sektorn återfinns. Sett ur ett sysselsättningsperspektiv bör riksdagen känna oro inför reformen när konsekvenserna kan bli stagnation i dessa företag enligt Jonas Frycklund (2004).

Enligt en artikel av Juan Flores, som publicerades i Dagens Nyheter, är en indikation på att det blir svårare för småföretag att finansiera sin verksamhet med banklån, att efterfrågan på kapital har ökat hos alternativa kreditinstitut. Den statliga utvecklingsfonden, Almi företagspartner, som är det näst mest förmånliga kreditinstitutet, har ökat sin utlåningsvolym och allt fler ansökningar kommer in.

Göran Lundwall, VD på Almi, betonar två orsaker till den ökade utlåningsvolymen, nämligen dels att konjunkturen förändras, dels tillkommandet av den nya förmånsrättslagen. Många företag som vänder sig till Almi har varit i kontakt med banker, och då inte blivit beviljats lån.

Per Jonsson, utvecklingschef på Almi, framför att banker, sedan ett par år tillbaka förberett sig inför den nya förmånsrättslagen genom att minska utlåningen till företag. I och för sig ökar utlåningen igen, men det är lån hos andra kreditinstitutioner som ökar enligt Juan Flores (2004a).

Företagsorganisationen Företagarna uppger i en rapport som offentliggjordes i september 2004 att företagande ofta är sammankopplat med ett högt risktagande, då den trygga anställningsformen överges. För att beviljas företagskredit måste den enskilde företagaren erbjuda privata säkerheter i form av inteckningar i privata fastigheter och/eller borgensåtagande. En femtedel av de ägare, som har mellan 1-49 anställda, uppger att de har lämnat privata säkerheter på belopp överstigande 100 000 till förfogande.

Enligt ITPS delrapportering 2004/0283 har banker utnyttjat den nya reformen för att kräva bättre säkerhet i ägarens privata förmögenhet. Risk finns att tillväxten i småföretag kan avta eller stagneras när ägaren måste ställa bättre säkerhet för att en kredit skall beviljas, därför den personliga risken blir helt enkelt för stor.

Enskilda banktjänstemän har också använt reformen som en anledning till att styra in företag på de dyrare finansieringsformerna factoring och leasing.

Ordföranden för Företagarförbundet, Per Lindström, går till ”hårt” angrepp mot reformen och hävdar att reformen antogs och genomfördes utan en noggrann konsekvensanalys enligt Dagens Industri (2005). Vidare framför Lindström att varken banker eller stat är förlorare, utan reformens största effekt blir att man dränerar småföretag på kapital. Slutligen framhäver Lindström att reformen leder till försämrade räntevillkor och kortare amorteringstid.

Omkring 370 000 företag har företagsinteckningar år 2005 till ett sammanlagt värde av 250 miljarder kronor, vilket innebär att endast 55 % har korrekta säkerheter efter att reformen trädde i kraft. De övriga 45 % kommer banker och andra kreditinstitut kräva in säkerheter för, vilket innebär att säkerheter för cirka 112 miljarder bör framställas av ägarna.

Per Lindström (2005) kräver att företag skall få använda, som tidigare, 100 % av sin tillgångsmassa som förmånsvärde

Per Lindström (2005a) framhåller att reformen får kännbara skadeverkningar för småföretag samt poängterar att det är en existensfråga om inte lagen omgående ändras. Han använder sig av uttryck som ”vanligt s.k. bondförstånd säger att lagen är absurd” samt ”det finns såvitt hittills framkommit inte något positivt med lagen alls”.

1.2 Problemformulering

Rapporter och undersökningar gällande bankers agerande, till följd av den nya förmånsrättslagen, åskådliggör att det finns ett utbrett missnöje med reformen. Uppsatsen belyser om lagförändringen indirekt försvårar småföretags möjlighet till belåning i bank, samt studerar om ägaren till företag måste åta sig ökade personliga risker när banker kompenserar sin försämrade förmånsrätt. Vidare studeras om småföretag tvingas till finansiering hos andra kreditgivare än banker, samt om aktuella företag erbjuds leasing och/eller factoring.

1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att utvärdera förhållandet mellan bankers agerande och den nya förmånsrättslagen, särskilt vad effekterna har blivit för aktiebolag inom tryckeribranschen med 1-49 anställda i region Skåne.

1.4 Avgränsningar

Avgränsningar i uppsatsen är att studera aktiebolag inom tryckeribranschen med 1- 49 anställda i region Skåne.

Bolagsform

Bolagsformen väljs för att aktiebolag påverkas mest av den nya förmånsrättslagen. I bolagsformer där ägaren, och inte den juridiska enheten, bär det ekonomiska ansvaret, har banker redan en säkerhet i personlig egendom.

Bransch

Valet av tryckeribranschen grundas på att det är en kapitalintensiv bransch, där behovet av externt kapital är större än i t.ex. tjänstebranschen. Tryckeriverksamhet kräver dyrbar maskinpark samt är beroende av kostsamma investeringar för att kunna växa.

Enligt företaget Teknik i Media är företag i branschen låsta vid sin befintliga maskinpark samt invanda arbetsmetoder. Företagen befinner sig år 2005 i en situation där de tvingas till dyrbara förändringar.

Beroende

Valet att undersöka småföretag baseras på att dessa berörs mest, då småföretag är mer känsliga för denna typ av förändringar än medelstora och stora företag. Dessa står sig starkare i relation till banker vid kreditgivning. Vidare är småföretag beroende av kapital från banker då deras eget kapital är lågt i förhållande till de investeringar som kan vara aktuella.

Företagsstorlek

Anledningen till att studera företag med 1-49 anställda är att företag med mer än 49 anställda anses, enligt EU:s definition, vara ett medelstort eller stort företag (www.europa.eu).

Geografisk

Den geografiska avgränsningen är att enbart företag med verksamhetsort i Skåne län ingår i populationen.

Tanken med avgränsningen är en övertygelse om större välvilja att samarbeta hos de skånska företagen, då uppsatsen gjordes i samförstånd med Kristianstad Högskola. Detta avsåg att skapa hög svarsfrekvens. Vidare antogs att företagets verksamhetsort inte inverkar på uppsatsens resultat.

1.5 Disposition

I det första kapitlet ges en beskrivning av bakgrund och problemdiskussion som ligger till grund för uppsatsens problemformulering. Uppsatsens syfte och avgränsningar presenteras här.

I det andra kapitlet presenteras den metod som valts för uppsatsens genomförande, samtidigt som den motiveras.

I det tredje kapitlet presenteras datainsamlingstekniken som valts, samtidigt som den motiveras. Även målpopulationen beskrivs samt kompletteras med en bortfallsanalys.

I det fjärde kapitlet belyses teorier som är användbara för uppsatsen. Vidare presenteras modellerna som skapats.

Kapitlet innehåller också ett hypotetiskt Case som redogör för hur hypoteserna kan påverka ett företag.

I det femte kapitlet analyseras och presenteras resultatet av den empiriska undersökningen samt jämförs med valda teorier. Här presenteras även alternativa förklaringar till resultatet.

I det sjätte kapitlet framförs slutsatserna. Vidare ges förslag på fortsatt forskning inom ämnet.

2. METOD

I detta kapitel presenteras och motiveras den metod som valts för uppsatsens genomförande.

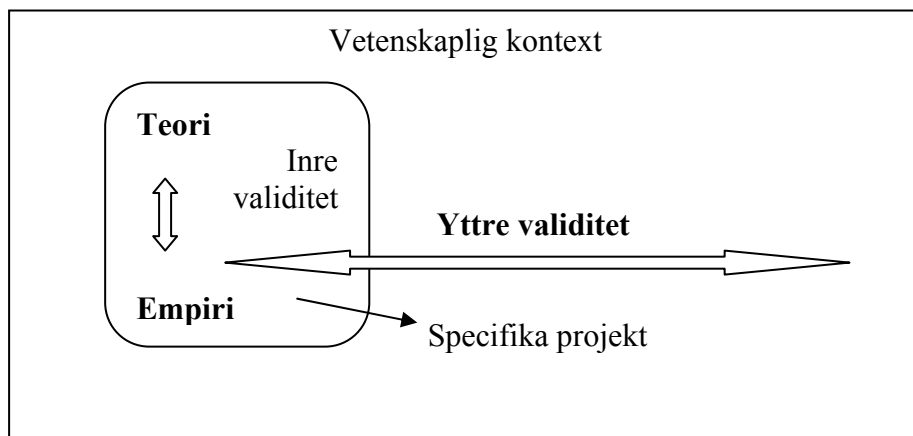
Kapitlet beskriver hur validitet och reliabilitet uppnås i uppsatsen. Genom att utforma frågorna så att de besvarar syftet ökar validiteten. För att reliabiliteten skall vara hög utformas frågorna med klara preciseringar. Vidare presenteras hur bortfall motverkas i uppsatsen. Bortfall reduceras genom påminnelser till respondenterna. Slutligen motiveras valet av enkät kontra intervju. Valet av enkät baseras på att det är mindre tidskrävande.

2.1 Metodproblem

2.1.1 Validitet

När ett frågeformulär, d.v.s. mätinstrumentet, mäter vad det avser att mäta sägs det att inre validitet föreligger. Det är således viktigt att det finns en hög grad av överensstämmelse mellan teorin och empirin. Begreppet validitet kan definieras med giltighet och relevans enligt Lundahl & Skärvad (1999).

Figur Validitet (Svenning, C. 2003).

Frågorna i enkäten är utformade med utgångspunkt från hypoteserna för att graden av validitet skall öka. Frågorna är ställda så att svaren ska kunna stödja hypoteserna. Syftet är att göra en totalundersökning, vilket innebär att alla respondenter är relevanta i undersökningen. Innan enkäten skickas ut till samtliga respondenter, testas enkätens innehåll genom att 10

slumpmässigt utvalda respondenter får besvara den, samtidigt som de får lämna synpunkter på utformningen, allt för att öka validiteten.

2.1.2 Reliabilitet

Reliabilitet innebär att resultatet skall vara tillförlitligt. Man beskriver reliabilitet med att om ingenting förändras i en population skall två undersökningar med samma syfte och med samma metod ge samma resultat enligt Lundahl & Skärvad (1999).

För att öka reliabiliteten har frågorna utformats med klara preciseringar så att respondenten inte tvingas göra egna antaganden samt med svarsalternativ som inte ger möjligheter för egna definitioner. Svarsalternativen är standardiserade för att förenkla för respondenten och öka reliabiliteten.

2.1.3 Motverka bortfall

Ett delmål med enkäten är att utformningen skall vara okomplicerad samt lättbesvarad för respondenten. De respondenter som inte besvarar enkäten inom två dagar får en påminnelse via e-post.

Tydligt framhålls att enkäten besvaras anonymt, vilket syftar till att förbättra svarsfrekvensen.

2.1.4 Enkät eller intervju

Valet av mailenkät istället för telefonintervju grundar sig på att det är mindre tidskrävande då det kan sändas åtskilliga enkäter på samma gång. En annan fördel med mailenkät är att man undviker eventuella intervjuareffekter. Respondenterna har även valet att svara när de har tid.

Negativa aspekter med mailenkät är dels att det inte garanteras att rätt person besvarar enkäten, samt att enkäten kan filtreras bort och läggas i skräpkorgen i e-postprogrammet, vilket innebär att den aldrig når respondenten.

3. DATAINSAMLING

I detta kapitel presenteras datainsamlingstekniken som valts, samtidigt som den motiveras. Även målpopulationen och enkät beskrivs, samt kompletteras med en bortfallsanalys.

I följande kapitel redogörs för hur data samlas in för att besvara uppsatsens syfte. Data till uppsatsen samlas i huvudsak in genom kvantitativ metod. Eftersom syftet med uppsatsen är att göra en totalundersökning är kvalitativ metod mest lämplig. Då datainsamlingen inleds med en förstudie, där kvalitativ metod används, blir uppsatsens datainsamlingsteknik en kombination som benämns metodtriangulering. Uppsatsen genomförs med ett hypotetiskt-deduktivt tillvägagångssätt, eftersom den skall bedöma hållbarheten i teorierna genom hypotesprövning. Vidare presenteras vilken sekundär- och primärdata som ingår i uppsatsen. Ytterligare avsnitt i kapitlet är att målpopulationen definieras samt att en bortfallsanalys genomföres.

3.1 Kvantitativ metod

Kvantitativ metod innebär att det ställs samma frågor till alla respondenter. Det kan användas olika datainsamlingstekniker. De vanligaste är att man läser upp frågorna på telefon, ansikte mot ansikte, låter respondenterna läsa igenom och svara själv eller skickar enkäten med e-post. Fördelen med enkäter är att de är självadministrerade, vilket sparar mycket tid och arbete. Andra fördelar med tekniken är att det kan ställas samma frågor till många respondenter samt att det kan utnyttjas avancerade bearbetnings- och statistiska metoder för att analysera resultatet enligt Halvorsen (1992).

3.2 Kvalitativ metod

Kvalitativ metod passar bäst när man vill gå djupare in i studieobjektet. Vanliga tekniker som används är observationer, ostrukturerade intervjuer, djupgående intervjuer samt gruppdiskussioner. Vid kvantitativ forskning väljer man att endast vända sig till en mindre representativ grupp. Målet är att någon annan ska kunna upprepa samma studie under samma förutsättningar och komma fram till samma resultat. Metoden innebär att

man är intresserad av tolkningar och förståelse snarare än förklaringar och orsakssamband enligt Halvorsen (1992).

3.3 Metodtriangulering

Den kvantitativa metoden kompletteras med en förundersökning, vilken görs med kvalitativ datainsamlingsteknik. Arbetsättet benämns metodtriangulering enligt Grönmo (1982). Förundersökningen genomförs för att utforma en mer precis problemformulering samt att förbättra kunskaperna inom ämnet.

3.4 Tillvägagångssättet

Uppsatsen utgår från ett positivistiskt synsätt då det anses att vetenskap skall vara neutral och värdefri. Enligt positivismen finns det två källor till kunskap, dels det man kan notera med sina fem sinnen, dels det man resonerar sig fram till med mänsklig logik. Inom positivismen finns det tre inriktningar. Deduktiv, induktiv och en kombination som benämns abduktiv enligt Eriksson & Wiedersheim-Paul (1999).

Uppsatsen genomförs utifrån det hypotetiskt-deduktiva tillvägagångssättet, vilket syftar till att bedöma hållbarheten i teorierna genom hypotesprövning. Deduktiv metod betyder att forskningen går från teori till empiri. Utifrån teorin skapas det hypoteser, vilka är testbara påståenden om verkligheten. Därefter dras logiska slutsatser.

3.5 Primär och Sekundärdata

I uppsatsen samlas både primär- och sekundärdata in. Sekundärdata är data som andra har samlat in enligt Christensen et al (2001). Uppsatsens sekundärdata består av den information som samlats in via affärsdata.

Med primärdata åsyftas material som är insamlat för första gången, d.v.s. inte fanns tillgänglig tidigare enligt Christensen et al (2001). Uppsatsens primärdata har samlats in genom förstudie och enkätundersökning.

3.6 Målpopulationen

En sökning på affärsdata, vilka nyttjar samma register som bolagsverket, visade det sig att det finns 142 stycken företag i målpopulationen. Sökningen gjordes på följande SNI-koder: 21122, 22210, 22221 och 22222.

Ytterligare avgränsningar i sökningen var aktiebolag som har sitt säte i region Skåne och med 1-49 anställda.

3.7 Bortfallsanalys

Av 142 företag, som undersökningen omfattar, svarade 51, d.v.s. svarsfrekvensen var 36 %. Bortfallet är således 64 %. Svarsfrekvensen kan betraktas som låg och sett ur ett vetenskapligt perspektiv, otillräcklig, för att göra undersökningen generaliserbar enligt Halvorsen (1992).

En förklaring till den låga svarsfrekvensen kan vara att respondenterna betraktade frågorna som känsliga och att de inte är välvilligt inställda till att lämna ut den aktuella informationen. Aspekten utesluter inte att det finns en strukturskillnad mellan de företag som svarade och de övriga.

Uppsatsen avser inte att generalisera resultatet. Resultaten och analysen grundar sig enbart på de 36 % som besvarade enkäten.

3.8 Förstudie

En förstudie genomfördes, där vi intervjuade Anders Andersson, företagsrådgivare på SEB i Kristianstad samt Mats Thome, kreditansvarig på Almi Företagspartner. Anledningen var att inhämta en bredare bild av ämnet samt komplettera litteratur och rapporter. Intervjuernas tillvägagångssätt var att frågorna skickades till intervjuobjektet före genomförandet av intervjun. Motiveringen var att de skulle ges en möjlighet att förbereda sig. Förstudien var givande samt skapade en tydligare bild av ämnet. Några av de val som gjordes t.ex. avgränsningarna och hypoteser grundar sig på resultatet från förstudien.

4. TEORI

***D**etta kapitel belyser teorier som är användbara i uppsatsen. Vidare*

presenteras modellerna som skapats. Kapitlet innehåller också ett hypotetiskt Case som redogör för hur hypoteserna kan påverka ett företag.

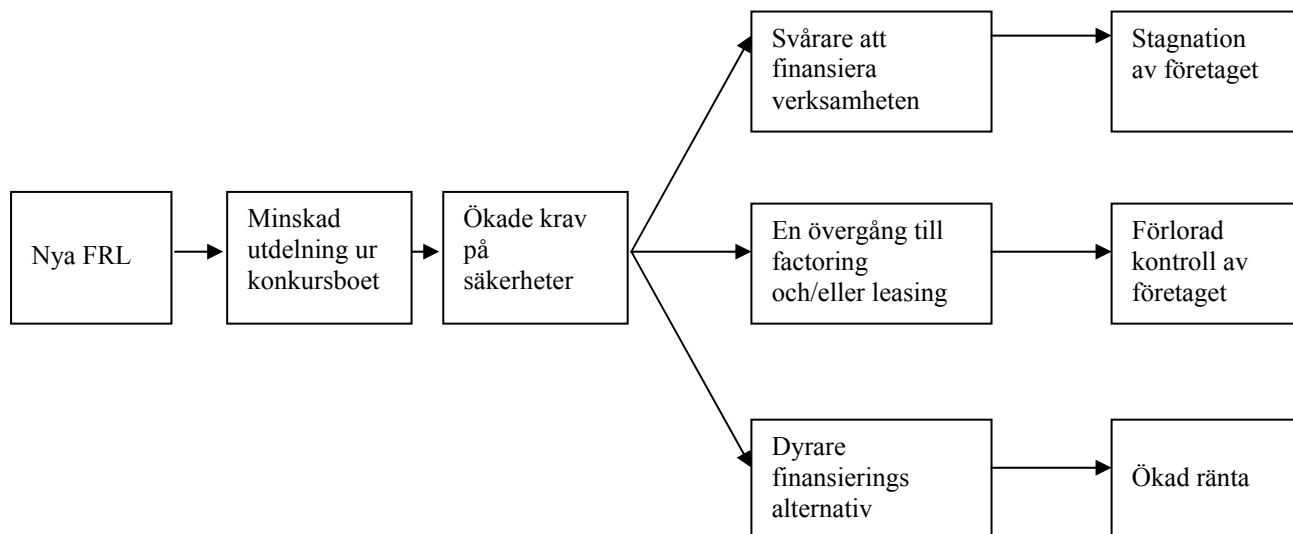
I följande kapitel beskrivs de teorier som används för att besvara uppsatsen syfte. Först presenteras två utarbetade figurer som belyser tänkbara effekter för företagen efter att reformen trädde i kraft. Beslutsteorin behandlar hur banker agerar för att minska sin risk. Beslutsanalysen redogör för vilka val företagen ställs inför och vad det teoretiska utfallet blir. Vidare beskrivs Intressentmodellen. Den påvisar att ett företag inte är en isolerad enhet utan deras intressenter påverkas när företags villkor förändras. För att banker skall kunna göra en korrekt riskanalys krävs det att företag redovisar enligt samma principer före lagändring som efter. Grundläggande redovisningsteori tydliggör vilka normer och principer som företag bör rätta sig efter för att banker skall kunna säkerställa jämförbarheten över åren. Nyinstitutionell teori förklarar att banker tvingas anpassa sig efter statens lagar och förordningar. Den nya Förmånsrättslagen är en regulativ påtryckning av staten, vilket leder till nya förutsättningar för banken vid kreditvärdering. Slutligen presenteras ett fiktivt Case, som belyser tänkbara konsekvenser för företag efter att reformen trädde i kraft.

4.1 Teoretisk bakgrund

I problembakgrunden framgår att reformeringen av förmånsrättslagen innebär att banker får en försämrade utdelning ur konkursboet, vilket medför att banker kräver bättre säkerheter för att kompensera sin ökade risk, som tydliggörs i figur 1.

Eftersom banker ställer krav på bättre säkerheter blir det svårare för småföretag att beviljas krediter, vilket i sin tur medför att företag får svårare att expandera och nyinvesteringar måste senareläggas. Kontentan blir att företag hamnar i stagnation.

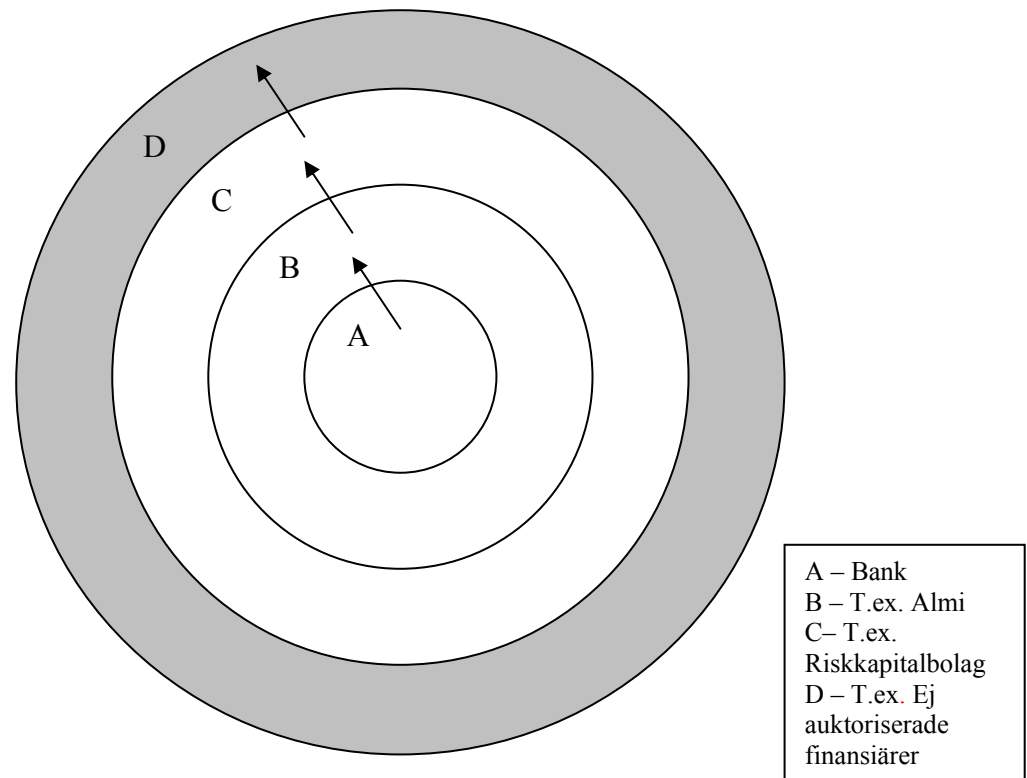
Ytterligare effekter av bankers krav på bättre säkerheter är att företag erbjuds leasing och/eller factoring.

Figur 1. Modell över hur den nya förmånsrättslagen påverkar småföretag.

Bankers ökade krav på säkerheter medför också att företag tvingas till dyrare finansieringsalternativ, vilket belyses i figur 2. Efter reformen av förmånsrättslagen har vissa företag tvingats ut mot den gråa zonen av kreditalternativ. Kan inte ägaren uppfylla bankens krav på bättre säkerheter tvingas de söka krediter med högre ränta. Almi är ett alternativ eller komplement till bank som långgivare.

I cirkeln utanför Almi återfinns kreditgivare med lägre säkerhetskrav. Dessa fordringsägare kompenserar sin risk genom att kräva en högre ränta. I den gråa zonen återfinns organisationer som inte är auktoriserade finansiärer, vilket ger en osäker samt riskfylld tillvaro för företagen.

Figur 2. Figuren visar hur småföretagen tvingas ut till dyrare finansieringsalternativ.

4.2 Beslutsteori

4.2.1 Risk och riskhantering i allmänhet

Riskavsnittet utgår från bankers perspektiv. Hypoteserna bygger på att banker agerar då deras förutsättningar ändras. Lagändringen innebär att kreditrisken ökar, vilket får till följd att riskhantering måste prioriteras mer. Den ökade omfattningen av riskhantering grundar sig på att banker beaktar bestämmelser i lagen om bank- och finansieringsrörelse 2004:297 enligt nedan.

Begreppet risk definieras generellt som sannolikheten att en händelse får en negativ konsekvens. Sannolikheten kan uttryckas som en siffra mellan 0 och 1. En händelse som aldrig inträffar har sannolikheten 0 och en händelse som garanterat inträffar har sannolikheten 1 enligt Falkman (2002).

Riskhanteringen i en organisation definieras som ”de organisatoriska aktiviteter och rutiner som är avsedda att hantera de risker och möjliga skador som organisationen kan vålla eller drabbas av”; se (www.irisk.se).

Falkman (2002) beskriver att orsaken till att det finns risker är att ett visst utfall kan påverkas av mer än en faktor. Av detta följer att risk har ett nära samband med information. Riskerna minskar i takt med att mer information om de faktorer som kan påverka ett utfall samlas in och analyseras. En person som har god information har bättre kunskap om de risker som föreligger och därmed bättre förutsättning att hantera den specifika risken.

Genom att en institution specialiserar sig inom ett visst område, d.v.s. införskaffar information om de risker som är förknippade med området, kan stordriftsfördelar uppnås. Detta är fördelaktigt för banker då de innehar information angående riskbedömning vid utlåning av kapital. Skulle banker brista i sin riskhantering ger detta upphov till kreditförluster, vilket urholkar deras balansräkning och/eller dess kapitalbas enligt Månsson (1995).

4.2.2 Kreditrisk för banker

Med kreditrisk avses den befintliga risken, som uppstår vid all kreditgivning, att kredittagaren inte fullgör sina förpliktelser enligt avtalet samt att ställda säkerheter inte täcker bankens fordran. Kreditprövningen grundar sig på att somliga kredittagare medför högre risk än andra. Därför görs en individuell bedömning vid varje enskilt kredittillfälle. En individuell bedömning är viktig för att undvika ”adverse selection” enligt Falkman (2002).

Kreditrisken kan aldrig helt elimineras p.g.a. den har sin grund i två fakta, nämligen dels beror kreditrisken på att den samhälls- och företagsekonomiska utvecklingen aldrig helt kan förutsägas, dels den ojämna informationsfördelningen mellan låntagare och bank, vilken gör att det alltid finns ett visst inslag av ”moral hazard” vid kreditgivning. Banker kan dock reducera risken genom en noggrann kreditprövning av kredittagaren och/eller genom att kräva säkerhet för krediten enligt Falkman (2002).

En effektiv riskhantering bidrar till stabilitet hos banker. En olämplig riskhantering skapar kreditförluster. Riskhantering har därmed länge stått i fokus hos bankerna; se Falkman (2002).

4.2.3 Riskhantering i bankverksamhet

Svenska banker omfattas av lagen om bank- och finansieringsrörelse 2004:297. I lagens 6:e kapitel återfinns bestämmelser om kreditinstitutioner. Bestämmelserna betonar vikten av en sund verksamhet och en bra riskhantering. Det framkommer även annat som att ett kreditinstituts rörelse skall drivas på ett sådant sätt att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras. Vidare stadgas att ett kreditinstitut skall identifiera, mäta, styra och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med. Det sägs vidare specifikt att ett institut särskilt ska se till att dess kreditrisker inte medför att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras.

Det är en förutsättning för ett fungerande banksystem att banker lär sig analysera och hantera risker. Den nya FRL har tvingat banker till ökad riskhantering, vilket lett till restriktivare utlåning. Bankerna kompenserar deras ökade risk dels genom att kräva bättre säkerheter och dels genom att erbjuda factoring och leasing vilket ger dem särskild förmånsrätt i objektet.

4.2.4 Beslutsanalys

Dagligen fattas det beslut i företag som är rutinmässiga, vilket innebär att man inte reflekterar över konsekvenserna. Det är inte alltid givet att det tas ett korrekt beslut som främjar företaget. Exempelvis upprättas inte någon konsekvensanalys när det bestäms vilken färg som väljs på företagets tjänstebil. Vid mer avgörande beslut är det viktigt att värdera fördelar och nackdelar vid olika handlingsalternativ.

Edlund, Högberg, Leonardz (1999) skriver att det är viktigt att samla in fakta om alternativen samt jämföra de mot varandra. För att ett bra beslut ska uträttas bearbetas informationen metodiskt. Beslutsanalys kräver ett systematiskt tänkande med anspråk på kreativt och logiskt tänkande. Beslutsfattaren måste förstå förutsättningar, handlingsalternativ och osäkerhet med beslutet.

Enligt Edlund, Högberg, Leonardz kan osäkerhet delas upp i minst tre olika typer. Osäkerhet om utfall kan förklaras med att det är svårt att uttala sig om vad framtiden kommer att utvisa samt vilka konsekvenser beslutet kommer att få. Varje individ gör även en bedömning vad som är önskvärt och viktigt. Det kan även finnas en konflikt inom en organisation vilken nivå på exempelvis servicegrad som företaget skall tillämpa, vilket ger en osäkerhet om värderingsgraden. Ett beslut inom ett beslutsområde påverkar förutsättningarna för beslut inom andra beslutsområden, vilket förklarar osäkerheten om samband. Beslut kan även avgöras utifrån slumpen eller improvisation. I det långa perspektivet ger ett systematiskt tillvägagångssätt ett bättre resultat.

För att förklara företagets val av kreditkälla används en modifierad tillämpning av Edlund, Högberg och Leonardz beslutsriterier.

4.2.4.1 Maximax-kriteriet

Avkastning (kr)

Kredit (kr)	1 000 000	2 000 000	3 000 000	4 000 000	Maxi max
Finansieringskällor					
Bank	100 000	*	*	*	100 000
Almi	95 000	190 000	*	*	190 000
Riskkapitalbolag	90 000	180 000	270 000	*	270 000
Ej aukt. finansiär	85 000	170 000	250 000	340 000	340 000

* = Ej beviljad kredit

Avkastningen är baserad på antagandet att en kredit på 1 000 000 i bank genererar 100 000 - 10 % - i avkastning. Vi antar att avkastningen minskar med 5 % - vilket är ränteökningen - per alternativ i de övriga finansieringskällorna. Beslutsfattaren väljer det alternativ som ger det bästa utfallet för respektive alternativ samt det bästa av dessa. Optimismen är påtaglig för beslutsfattaren maxi max. Kriteriet passar de riskvilliga företag som accepterar risken med en ökad ränta i tron att företagets vinst skall kompensera handlandet. Företag som befinner sig i maximax-kriteriet väljer de ej auktoriserade finansiärerna som kreditkälla, vilket i exemplet ger en avkastning på 340 000 kr.

4.2.4.2 Maxmini-kriteriet

Avkastning (kr)

Kredit (kr)	<u>1 000 000</u>	<u>2 000 000</u>	<u>3 000 000</u>	<u>4 000 000</u>	Max mini
Finansieringskällor					
Bank	100 000	*	*	*	100 000
Almi	95 000	190 000	*	*	95 000
Risikkapitalbolag	90 000	180 000	270 000	*	90 000
Ej aukt. finansiär	85 000	170 000	250 000	340 000	85 000

* = Ej beviljad kredit

Det här är beslutskriteriet för den rationelle pessimisten. Beslutsfattaren analyserar de sämsta utfallen för varje handlingsalternativ samt väljer det som ger det bästa resultatet av de sämsta alternativen. I kriteriet befinner sig företag som har en försiktig inställning till val av finansieringskälla. Företag som befinner sig i maxmini-kriteriet väljer bank som kreditkälla, vilket ger en avkastning på 100 000 kr.

4.2.4.3 Minimax-kriteriet

Avkastning (kr)

Kredit (kr)	<u>1 000 000</u>	<u>2 000 000</u>	<u>3 000 000</u>	<u>4 000 000</u>	Mini max
Finansieringskällor					
Bank	1 050 000	*	*	*	1 050 000
Almi	1 100 000	2 200 000	*	*	2 200 000
Risikkapitalbolag	1 150 000	2 300 000	3 450 000	*	3 450 000
Ej aukt. finansiär	1 200 000	2 400 000	3 600 000	4 800 000	4 800 000

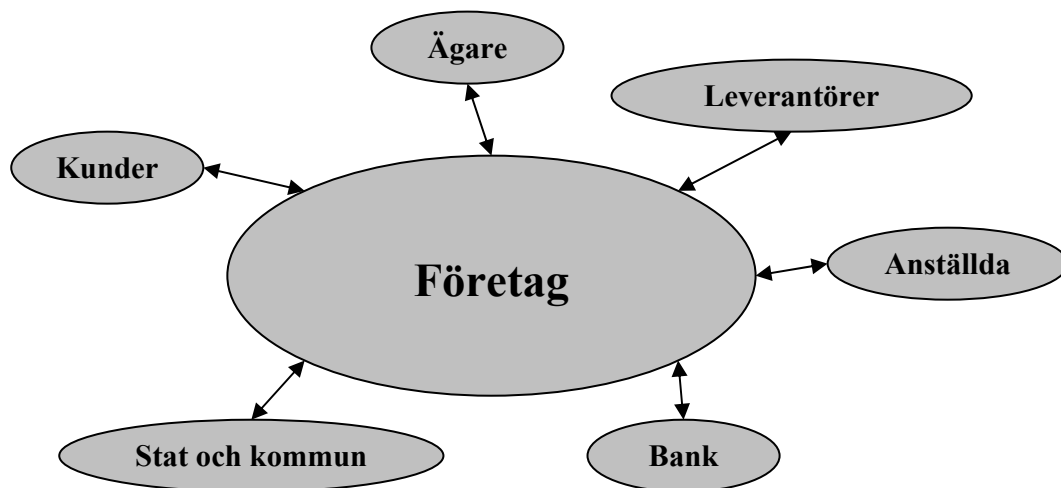
* = Ej beviljad kredit

Matrisen förklarar vilken alternativkostnad företaget får vid respektive lånesumma, fördelat på de olika finansieringskällorna. En kredit på 1 000 000 via bank med 5 % ränta ger en alternativförlust på 1 050 000 kr. Vi antar att alternativförlusten ökar med 5 % - vilket är räntan - per alternativ i de övriga finansieringskällorna.

I detta kriterium vill företaget minimera den maximala alternativförlusten. En beslutsfattare som befinner sig i minimax-kriteriet använder sig av bank som finansieringskälla, vilket ger en alternativförlust på 1 050 000 kr.

4.3 Intressentmodellen

Enligt Kotler (1999) visar intressentmodellen hur olika aktörer påverkar varandra. När det inträffar något som får effekt på någon av aktörerna sprids effekterna som ”ringar på vatten”, och påverkar i det långa loppet, alla aktörer till en viss grad. Intressentmodellen ger en klar överblick att ingen aktör är isolerad från de övriga. Företag har en mängd olika intressenter som påverkar företaget. Vanligen har de olika intressenterna inte samma intressen, utan alla intressenterna handlar efter sitt egenintresse. Alla vill skapa gynnsamma förutsättningar för sig själva, vilket får till följd att de olika intressenterna kan hamna i konflikt.

Figur 3. Intressentmodellen.

4.3.1 Hur påverkas de olika aktörerna?

Här redogörs för hur stor påverkan bankers agerande har p.g.a. den nya förmånsrättslagen, direkt eller indirekt, på de olika intressenterna.

4.3.1.1 Ägare

Effekten av reformen är att det blir svårare för företag att låna främmande kapital, vilket leder till minskade möjligheter att växa. Detta medför att ägare tvingas skjuta till ytterligare eget kapital om det skall möjliggöras en tillväxt i företaget. Ur tillväxtperspektivet minskar också välviljan från ägare att satsa kapital när misstanke om stagnation är överhängande. Ägares primära mål är en tillfredställande avkastning på satsat kapital.

Bankers krav på bättre säkerheter är den del av reformen som slår hårdast mot ägarna. Det är deras privata egendom som riskeras om de vill låna pengar till företaget. Här måste ägarna ta ställning till risken kontra möjlig avkastning på satsat kapital. Anser ägaren att risken är för hög blir effekten stagnation i företaget. Aktiebolag är den bolagsform som skyddar ägarens privata ekonomi mest, men detta åsidosätts när banker kräver bättre personliga säkerheter.

Om ägaren inte tillgodoser bankens ökade krav på säkerhet eller ägaren inte vill finansiera verksamheten med factoring eller leasing, tvingas han att söka kapital hos alternativa finansieringskällor. Följden blir att företaget ökar sina kreditkostnader. *Figur 2* i ovanstående avsnitt 4.1 visar att företag ”trycks ut” till dyrare finansieringsformer. Företag med en marginell vinstmarginal drabbas i hög grad av ökade kreditkostnader. Ur företagets synvinkel kan den ökade räntekostnaden vara en fråga om existens, vilket naturligtvis påverkar ägaren.

När banker väljer att styra in företag på factoring och leasing mister företag kontrollen över sin maskinpark och sina fakturor, då de inte äger sina inventarier och fakturor. Detta medför att de inte fritt kan disponera över sina tillgångar efter egna önskemål. Effekten blir att ägare har mindre möjlighet att styra företaget efter vad de bedömer som mest effektivt.

Factoring och leasing är också ett dyrare finansieringsalternativ än banklån, vilket kan ge samma effekt som de ökade räntorna under hypotes 3.

4.3.1.2 Bank

Reducerad utlåningsvolym för banker minskar deras lönsamhet. Bankers intäkter på avkastningsränta minskar då utlåningsvolymen avtar.

Reformens införande tvingar dock banker att kompensera sin ökade risk, genom en restriktivare utlåning. En restriktiv utlåning, leder till att banker minskar sina kreditförluster. Ökningen av factoring och leasing innebär däremot ökade intäkter, samt att banken erhåller särskild förmånsrätt i objektet.

4.3.1.3 Stat o kommun

Samhället önskar att företag arbetar på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt, d.v.s. skapa arbetstillfällen som införlivar skatter till stat och kommun. Effekten av försvårade möjligheter till belåning innebär att företags tillväxt hämmas samt att nyanställningar prioriteras bort, vilket får negativa effekter ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Ur skattesynvinkeln leder minskad tillväxt i företag, både lönsamhetsmässigt och personalmässigt, att staten mister skatteintäkter.

4.3.1.4 Anställda

Som nämnts under ägarperspektivet leder företags försvårade möjligheter till belåning till stagnation av företaget. Sett ur de anställdas perspektiv medför reformen att företag blir mer restriktiva med löneökningar samt förmåner. I ett längre tidsperspektiv är de anställdas arbete i farozonen.

Att företag tvingas till dyrare finansieringsalternativ minskar deras lönsamhet. Minskad lönsamhet påverkar hela verksamheten, vilket då även berör de anställda. I företag, där vinstmarginal är låg, kan den ökade räntan medföra reduktion av personalstyrkan.

4.3.1.5 Leverantörer

När ett företag stagnerar får det effekt på deras leverantörer. Företaget ökar inte sina beställningar utan resultatet blir att inköpsnivån antingen ligger kvar på samma nivå eller minskar. Det skapas en kedjereaktion bland leverantörer och underleverantörer.

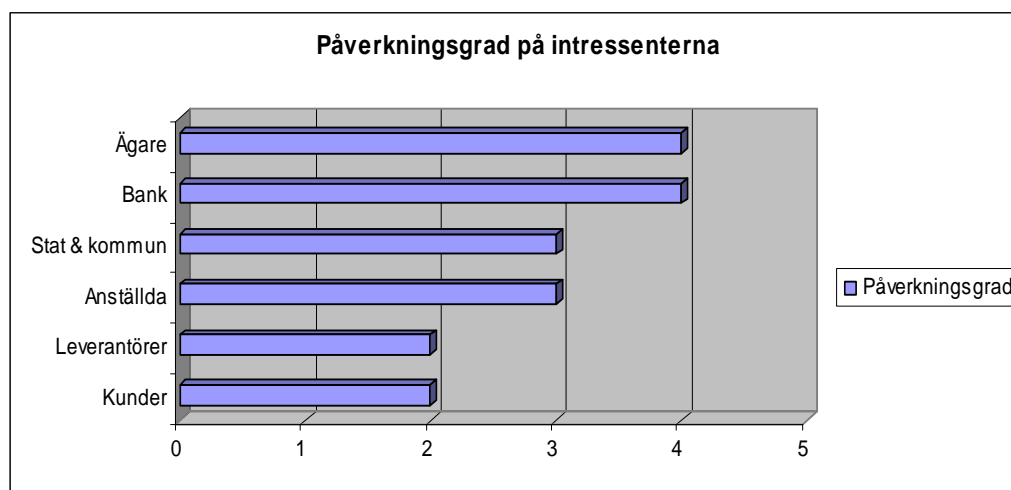
4.3.1.6 Kunder

Svårare för företag att låna pengar via bank samt ökade personliga säkerheter för ägarna påverkar kunderna. För att åstadkomma utveckling av produkter och tjänster krävs det, i de flesta fall, en utvecklingskostnad. Om företag behöver låna kapital till t.ex. produktutveckling och de nekas, leder det till att kundnyttan på produkter och tjänster inte ökar.

Resultatet av att företag tvingas till dyrare finansiering är att marginalerna krymper, vilket medverkar till att företag tvingas höja priserna på deras produkter. Det kan bli svårt för företaget att upprätthålla konkurrenskraftiga priser, vilket kan innebära tappade marknadsandelar.

4.3.1.7 Påverkningsgrad på intressenterna

För att definiera hur stor påverkan reformen har på de olika intressenterna tillämpas en skala mellan 1-5, där 1 är ”liten påverkan” och 5 är ”stor påverkan”. Bedömningen bygger på vad som beskrivs i intressentmodellen och är subjektiv.

Figur 4. Påverkningsgrad på intressenterna.

4.4 Grundläggande redovisningsteori

För att banker skall kunna bedöma den ekonomiska statusen i ett företag är det väsentligt att redovisningen stämmer överens med verkligheten. En kreditbedömning görs utifrån företags årsredovisning. Informationens tillförlitlighet bygger på att redovisningen görs efter gällande normer och regler. Om banker skall kunna göra en korrekt riskanalys av ett företag är det viktigt att redovisningen följer samma principer före lagändringen som efter.

Enligt Ekonomie doktor Dag Smith (2000) måste det först bestämmas vad syftet med redovisning är samt vilka intressenter som skall tillgodogöra sig informationen för att skapa en relevant redovisning. Intressenterna har specifika önskemål på information som de finner relevanta. Inte allt för sällan strider de olika intressenterna om vad som bör redovisas samt vad som är relevant information. Därför är ett av de grundläggande redovisningsproblemen att förstå vilket informationsbehov de olika intressenterna har. Det är kostsamt att framställa redovisning samt att kostnader måste vägas mot nyttan som användarna kan ha av den.

4.4.1 Kvalitativa kriterier

Genom att utgå ifrån användarnas informationsbehov så har man konstruerat vissa kvalitetskrav för redovisning. Det grundläggande kriteriet är att information skall vara relevant. Med relevans menas att information skall vara användbar för beslut. Utöver relevanskriteriet finns även validitet, jämförbarhet samt verifierbarhet enligt Smith (2000).

4.4.2 Relevans

Smith (2000) delar upp relevanskriteriet i beslutsrelevans och prognosrelevans. Vidare beskrivs två minimikrav på relevans, närmare bestämt begriplighet och aktualitet.

Smith skiljer även mellan redovisningens beslutsroll samt dess legala roll. När företag upprättar olika typer av kontrakt, exempelvis köp av aktier eller lån till företag, har redovisningen en beslutsroll för förfarandet.

Kreditgivaren gör en kreditvärdering utifrån företagets redovisning, vilket blir ett underlag för bedömning av företaget. Detta härledas till Smiths benämning på redovisningens beslutsroll.

I bankrörelselagen 2:13 § framkommer det att ”*kredit får beviljas endast om låntagaren på goda grunder kan förväntas fullgöra sina låneförbindelser*”. Detta är exempel på legala bestämmelser som kreditgivare tar hänsyn till när avtal om krediter upprättas.

Prognosrelevans speglar företags framtidsutsikter. Om företag inför leasing eller factoring under den prognostiserade perioden, krävs nya prognoser baserade utifrån de nya förutsättningarna. Exempelvis när företag inför factoring så erhåller de kapital från finansbolag fortare än när de väntar på betalning från leverantören. Kapitalet kan användas i företag för att expandera verksamheten.

Minimikrav på relevans:

Begriplighet innebär att intressenten skall kunna förstå och tillgodogöra sig informationen. Detta ställer krav på förkunskap hos läsaren enligt Smith (2000).

Minimikravet på relevans är inte något problem när det gäller bankernas kreditbedömning av företag. Banktjänstemannen besitter de förkunskaper som krävs för att utföra en tillförlitlig bedömning.

Aktualitet innebär att om informationen skall vara relevant måste den vara aktuell, dvs. information är en färskvara. Aktualiteten ställer krav på att externa rapporter från företag presenteras kort efter den period som de avser enligt Smith (2000).

Vid kreditvärdering använder banker information från det senaste bokslutet och/eller delårsrapporten, för att göra en korrekt bedömning av företaget. Är det krediter till nya kunder skapar även kreditgivaren sig en helhetsuppfattning om företaget enligt Ewerts².

4.4.3 Validitet

² Caroline Ewerts Företagsrådgivare SEB, telefonsamtal den 19 december 2005.

Validitet syftar till att redovisning skall återge den verklighet som den avser att spegla. Problemet är att bestämma vilka aspekter som skall återges. Validitetskriteriet bygger på följande underkriterier:

- *Krav på neutralitet*: Innebär att man ska eftersträva att återge en så verklig bild av företaget som möjligt och inte förvränga redovisningen så att den passar de egna syftena enligt Smith (2000).
- *Substans över form*: Betyder att den ekonomiska innebörden skall gå framför den juridiska, allt för att återge en så korrekt bild som möjligt enligt Smith (2000).

Enligt Nilsson (2002) är ”principen om innehåll före form” den äldsta redovisningsprincipen. Den innebär att om den ekonomiska verkliga innebörden av en transaktion kraftigt avviker från den legala formen, så bör man redovisa den verkliga innebörden. Nilsson anser att ett bra exempel på detta är de nya redovisningsreglerna för finansiell leasing. Dessa är beskrivna i redovisningsrådets – RR - rekommendationer nr 6. Här framkommer att leasing är civilrättsligt ett hyresavtal, som kan betraktas som ett avbetalningsköp. Efter förslag från RR redovisas vissa typer av leasing som köp, vilket knyts samman med principen ”innehåll före form”. Rekommendationen började gälla 1 jan 1997 men omarbetades till viss del 1999 med intensifiering av upplysningskraven.

4.4.4 Jämförbarhet

Jämförbarhetskriteriets mål är att möjliggöra jämförbarhet över tid och mellan olika företag. Detta ger sitt uttryck i att företagen skall redovisa händelser och tillstånd på samma sätt, för att underlätta förståelsen för intressenterna enligt Smith (2000).

För att kreditgivare skall kunna göra en riktig och rättvis kreditvärdering av företag så gäller det att tjänstemannen kan jämföra företaget över tiden.

4.4.5 Verifierbarhet

Verifierbarhet betyder att man ska styrka sanningshalten av en transaktion med kvitto eller andra verifikationer. Anskaffningsvärdet på en maskin kan anses verifierbart, eftersom det kan stödjas med faktura och verifikationer.

Redovisning baseras till viss del på subjektiva bedömningar, exempelvis när maskiners restvärde skall bedömas. Verifierbarheten stiger när bedömningar stämmer överens. Om flera oberoende personer gör samma eller likvärdiga tolkningar ökar graden av verifierbarhet. Vid en rätlinjig värdeminskning har restvärdet hög verifierbarhet enligt Smith (2000).

Landets storbanker skapar likartade bedömningar av företags möjlighet att få krediter. Graden av verifierbarhet är hög. Däremot kan det skilja sig mellan lokala enskilda banker och storbanker vid en bedömning av ett specifikt företag enligt Rosengren³.

4.5 Nyinstitutionell teori

I följande avsnitt redogör vi för delar av nyinstitutionell teori

4.5.1 Vad är en institution?

Enligt Guðbjörg Erlingsdóttir (1999) finns det lika många definitioner på begreppet institution som det finns författare som hanterar ämnet. Det råder således en oenighet bland forskare hur begreppet skall definieras.

Enligt docent Roine Johansson (2002) är varje institution en produkt av mänskligt handlande, men detta kan inte härledas till att den måste vara medvetet utformad.

”Möjligen skulle man kunna säga att en institution, uttryckt i mycket allmänna ordalag, är en organiserad och etablerad struktur eller procedur, baserad på mer eller mindre för-givettagna - formella eller informella, medvetna eller omedvetna - regler” (Johansson, R. 2002:17-18).

En sammantagen åsikt hos ett flertal författare är att institutionen genererar ett inrotat handlande och att detta grundar sig på normer, värderingar, lagar, traditioner eller vanemässigt tänkande.

³ Anders Rosengren Kontorschef SEB, telefonsamtal den 7 december 2005.

Scott (1995) nämner tre grundpelare på begreppet institution: normativ, kognitiv och regulativa element. Nedan beskrivas inte normativa elementet eftersom det inte skall behandlas i uppsatsen.

Med regulativa aspekten menas att institutioner begränsar och reglerar beteenden. Samtliga institutioner berörs i någon mån av denna aspekt. Här läggs särskild tyngd på regelskapande, övervakning och sanktioner enligt Scott (1995).

Banker tvingas anpassa sig efter statens lagar och förordningar. Förmånsrättslagen är en regulativ påtryckning av staten, vilket leder till nya förutsättningar för banken vid kreditvärdering. Banken anpassar sin verksamhet efter de nya förutsättningarna som staten genomfört.

Kognitiva aspekten kan förklaras med att sociala aktörer agerar på visst sätt och att de arbetar efter vissa regler och rutiner. Vid osäkerhet angående arbetsmetoder kommer organisationer inom en institution att imitera andra organisationer. De följer dessa för att de tas för givna och de kan inte tänkas agera på något annat sätt. Storbankerna gör likvärdiga kreditvärderingar av företag, vilket visar att den kognitiva aspekten har praktiserats.

Tvingande förändringar kan ske både genom formella och informella påtryckningar från andra organisationer. Utsatta är de organisationer som är i beroendeställning mot andra organisationer. Staten som är den starkaste organisationen kan genom sin särställning styra organisationer. Olika typer av myndighetsbeslut, exempelvis reform av en lag kan också betraktas som en tvingande förändring.

Reformen av förmånsrättslagen har medfört förändringar för både banker och företag. Eftersom det är en lagändring kan det ses som en tvingande institutionell förändring. Banker betraktas som en egen institution, vilka anpassar sin verksamhet genom att ställa bättre säkerheter för sina krediter. De försöker även styra över företag på leasing eller factoring. Om banker inte förändrar sin bedömning av företags återbetalningsförmåga ökar risktagandet vid utlåning. Inom institutionen bank anpassar sig de olika kreditgivarna efter varandras agerande, vilket kan härledas till den kognitiva aspekten. När en bank börjar erbjuda factoring och leasing för att kompensera sitt risktagande, följer de övriga bankerna efter. Är det någon

bank som inte följer efter de övriga bankerna arbetar de med ett högre risktagande än konkurrenterna, vilket skulle få konsekvenser på sikt. Det finns även regler inom institutionen bank hur man ska förfara vid en kreditvärdering.

Företag är i stark beroendeställning mot banker, eftersom banker skall förse företag med riskkapital. Bankers agerande påverkar således företag både vid ansökan om nya krediter och vid omförhandling av befintliga krediter. Banker har i sin tur en underlägsen ställning mot staten. När institutionen staten gör en lagförändring tvingas banken agera utifrån nya förutsättningar.

4.6 Hypoteser

Utifrån de teorier som har behandlats i ovanstående avsnitt har uppsatsens hypoteser utformats.

4.6.1 Hypotes 1

Reformen av förmånsrättslagen får effekt på bankers utlåning. Banker har blivit mer restriktiva med utlåning till småföretag då de har erhållit en försämrad ställning i konkursboets utdelning.

När företag får svårare att låna kapital av banker orsakar det försämrad möjlighet att växa via nyinvesteringar, vilket innebär att ägare tvingas tillföra eget kapital om de vill möjliggöra tillväxt i företaget. En misstanke från ägaren att företaget kan hamna i stagnation innebär en minskad välvilja att investera kapital i företaget, vilket minskar tillväxten. Ägares primära mål med ägandet är oftast att få hög avkastning på satsat kapital.

Företag kan hamna i likviditetsbrist och påverkas då i synnerhet av reformen. Företag, som före reformen, hade möjlighet att klara en ekonomisk svår tid med lånat kapital från banker, ges nu inte möjlighet till att återskapa lönsamheten.

H 1: Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, försvårar småföretagens möjligheter till belåning via bank.
--

4.6.2 Hypotes 2

När banker nekar lån på grund av bristande säkerheter tvingas ägare pantsätta privat egendom och/eller gå i borgen för att få kapital.

Bankers krav på ökade personliga säkerheter påverkar företags möjlighet att växa samt deras utsikter att klara tillfälliga likviditetskriser. Ägarna måste ta ställning till risk kontra möjlig avkastning på satsat kapital. Det är deras personliga tillgångar som riskeras när företaget vill låna kapital.

Om ägaren anser att den personliga risken blir för hög vid investering medför det att företaget inte växer med främmande kapital, vilket i sin tur leder till stagnation i företaget.

Är företaget i behov av rörelsekapital för att klara tillfällig likviditetskris, och anser ägaren att risken är för hög kontra möjligheten att förbättra företagets likviditetssituation kan utfallet bli konkurs, istället för att företag återskapar lönsamhet igen.

H 2: Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, medför högre personliga risker för ägarna till småföretagen.

4.6.3 Hypotes 3

När ägaren inte accepterar bankers krav på ökad säkerhet eller när de inte innehar tillräckligt med säkerheter att ställa, blir effekten att företag tvingas söka andra finansieringsalternativ. Dessa har högre ränta än banklån. Almi, privata riskkapitalister eller ej auktoriserade finansiärer blir företagets alternativ. Effekterna kan utläsas genom att studera den ökade genomsnittliga skuldräntan i företaget. När skuldräntan ökar får det effekt på företagets lönsamhet. Företag med låg vinstmarginal drabbas härigenom av ett sämre resultat.

H 3: Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder till att småföretagen måste söka kapital på andra ställen än i banker.

4.6.4 Hypotes 4

För att kompensera sin försämrade ställning i konkursboets utdelning väljer banker att erbjuda factoring istället för banklån, vilket betyder ökad kostnad för företag. Factoring innebär att banker har särskild förmånsrätt i objektet, d.v.s. de fakturor som är belånade har banken panträtt i.

Företag betraktar factoring som en dyr finansieringsform samt upplever att de mister kontroll över företaget. Factoring är dock gynnsamt, framförallt när företag befinner sig i tillväxt, eftersom de undviker att binda kapital. För växande företag är det viktigt med tillgång till rörelsekapital. Även företag som befinner sig i tillfällig likvidationskris gynnas av att använda factoring.

I förstudien intervjuades Peter Atteborg på SEB Finans. Här framkom att factoring i tryckeribranschen ökat efter att reformen infördes, samt att en bidragande orsak till ökningen kan härledas till reformen.

Factoring infördes i Sverige 1963 och därefter har användningen stadigt ökat.

Antingen säljs fakturorna eller belånas de. I båda fallen är det en extern finansiär, som regel ett factoringbolag eller bank, som är motparten i transaktionen enligt Adlercreutz (2004).

Om factoringbolaget väljer att köpa fakturorna görs det till ett mindre belopp än vad fakturornas verkliga värde är. Det mest förekommande är att betala 90 % av det verkliga värdet, vilket görs för att kompensera risken som factoringbolaget utsätts för, då de inte kan garantera att gäldenären erlägger betalning till det ursprungliga värdet; se Adlercreutz (2004).

Om företag däremot väljer att belåna sina fakturor till ett factoringbolag, ställs fakturorna som säkerhet för en beviljad kredit. Vid belåning får företaget inte fullt betalt för sina fakturor utan det ingår alltid en avgift som factoringbolaget erhåller. Den väsentliga skillnaden mellan fakturaköp kontra fakturabelåning, är den juridiska aspekten, att vid fakturaköp övergår kreditrisk helt och hållet på factoringbolaget; enligt Adlercreutz (2004).

H 4: Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder till ett ökat erbjudande av factoring.

4.6.5 Hypotes 5

Banker väljer att kompensera sin försämrade ställning i konkursboets utdelning genom att erbjuda leasing istället för banklån, vilket medför en merkostnad för företag. Leasing innebär att banker har särskild förmånsrätt i objektet.

Leasing är en form av ”hyra av lös sak” och är ett alternativ som företag använder sig av istället för att köpa objektet. Oftast är det maskiner eller andra objekt vilka kräver förhållandevis stora kapitalinsatser som leasas. Fördelen med leasing är att företag ej binder kapital. Hyra betalas endast för objektet efterhand som det utnyttjas.

Enligt Adlercreutz (2004) finns det tre olika former av leasing operationell, finansiell och ”sale and lease back”.

Enligt en rapport av ITPS har den nya FRL gjort att banker och andra finansbolag mer och mer gått över till leasing för att man vid leasing har panträtt i det objektet som man hyr ut. Skulle leasingtagaren gå i konkurs har banken rätt att återta objektet från företaget och har på så sätt en stark ställning vid konkurs.

H 5: Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder till ett ökat erbjudande av leasing.

4.7 Case

Företag Z AB, är ett företag med få anställda som är verksamma i tillverkningsbranschen. Företaget är ekonomiskt välmående och har långtgående planer på att expandera sin verksamhet. Man är i en fas där lönsamheten är hög i företaget och man andas optimism inför framtiden. Företaget tycker tiden är inne för expansion och det vill man göra med att dels köpa ytterliggare en mindre fastighet och dels införskaffa en maskinpark till den nyköpta fastigheten.

Kalkylerna visar att investeringarna skulle kosta 3 miljoner kronor. Företag Z klarar inte att finansiera sin expansion med egna likvida medel.

Företagsledningen anser att enda möjligheten till expansion är med hjälp av främmande kapital. Den ensam ägaren i Företag Z, Pelle Persson, tar därför kontakt med sin bank angående nya krediter. Pelle tänker för sig själv när han går till banken att det inte ska vara några problem att få lånet. Vi är ju ett ganska lönsamt företag och tidigare har det inte varit några problem. För att bevisa för banken att det är ett enkelt beslut för dem att ta, har Pelle med sig senaste årsredovisningen för Företag Z, där alla de väsentliga nyckeltalen ingår. Pelle anser att företaget kan visa upp en likviditet och soliditet som överensstämmer med branschsnittet, vilket Pelle finner tillfredsställande. Pelle tycker även att företaget har en god räntalibilitet.

Full av självförtroende stiger Pelle in genom dörren på banken. Pelle blir mycket förvånad och konfunderad när banktjänstemannen ställer sig tveksam till att låna ut kapital till Pelles företag. Banktjänstemannen berättar för Pelle att förmånsrättsreglerna har ändrats och att bankerna, vid en eventuell konkurs får mindre ur konkursboet än vad fallet var tidigare.

Pelle har inte hört talas om förändringen och blir väldigt besviken när banktjänstemannen låter meddela att Företag Z endast kan få krediten beviljad om Pelle ställer familjens villa i pant eller om han ingår en personlig borgen för lånet. Pelle funderar över förslaget och trots att han anser att företaget skulle klara sig ifrån konkurs så avböjer Pelle att ta lånet. Han tycker att risken blev för hög när han var tvungen att riskera familjens hus eller hela sin privata ekonomi. Banken ger även förslag om att Företag Z kan leasa maskinparken men detta är Pelle inte intresserad av då han vill ha kontrollen över inventarierna. Pelle anser att han inte längre har detta om han inte är ägare till objektet.

Pelle lämnar banken mycket besviken och frustrerad.

Pelle bestämmer att företagsledningen skall sammankallas för att titta på alternativa finansieringsmöjligheter för den aktuella expansionen. Företagsledningen, tillsammans med Pelle, vänder och vrider på alla möjliga alternativ, men finner att alla andra finansieringsalternativ har en för hög ränta. Efter ett långt sammanträde beslutar sig Företag Z för att avstå från expansionen som de trodde mycket på.

Ett tag senare går Företag Z betydligt sämre och plötsligt har man hamnat i en likviditetskris. En anledning till nergången beror på att kunder har lämnat dem för att företaget inte kunnat leverera den ökade mängd varor som kunderna efterfrågat. De har därför valt att köpa från konkurrenter till Företag Z. Pelle har funderat och är övertygad att resultatet hade varit bättre om banken beviljat det lån som man tidigare sökte när man ville expandera verksamheten. Den uppkomna likviditetskrisen tvingar Pelle att åter uppsöka banken för att få låna kapital. Nu behövs kapital för att ”hålla igång” verksamheten tills man tror att lönsamheten vänder uppåt igen.

Banken är nu än mer ovillig att bevilja Företag Z kapital, då man ser en överhängande risk att företaget kan komma att sättas i konkurs inom en snar framtid. Pelle är dock övertygad att företaget kommer ta sig ur den likviditetskris som uppstått, om man får låna kapital. Bankens krav är att Pelle skall pantsätta huset eller gå i personlig borgen för lånet. Pelle är lika negativt inställd till det som tidigare och ännu en gång blir Företag Z utan kapital från banken. Skillnaden från förra gången Företag Z sökte kapital är att nu måste kapital fram för att kunna fortsätta verksamheten och därför tittar man över möjligheten till belåning hos andra finansiärer eller att välja andra finansieringsformer. Bankens förslag är att företaget inför factoring. Pelle är negativt inställd till denna finansieringsform, då vinstmarginalen ”äts upp” men anser att företaget inte har något val.

Företaget inför factoring, vilket innebär att likviditetskrisen blir löst. Effekten blir att Berit Ohlssons arbetsuppgifter försvinner, då hon tidigare hade ansvar för kundfodringarna. Ett tag senare blir Berit uppsagd då Företag Z inte kan finna några nya arbetsuppgifter till henne.

5. EMPIRI

I detta kapitel analyseras och presenteras resultatet av den empiriska undersökningen samt jämförs med valda teorier. Här presenteras även alternativa förklaringar till resultatet.

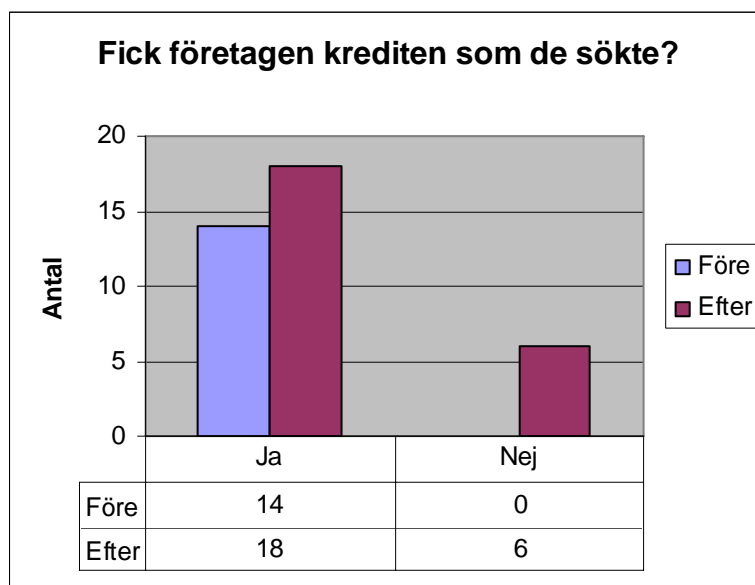
I följande kapitel presenteras resultatet av mailenkäten som skickades till samtliga respondenter. De respondenter som ingår i undersökningen är företag med 1-49 anställda inom tryckeribranschen som har sin verksamhet i region Skåne. Resultatet i detta kapitel baseras på uppsatsens primärdata. Statistiken grundar sig på de 51 företag av 142 som besvarade enkäten och avser inte att generalisera målpopulationen. Resultatet ställs i relation till de vetenskapliga teorier som belyses i teorikapitlet. Slutligen belyses även alternativa förklaringar till resultatet.

Resultatet från enkäten delas in i svarsalternativen ”före” och ”efter” lagändringen. I alternativet ”före” ingår 2002 samt 2003 och i alternativet ”efter” 2004 samt 2005. Skälet till indelningen är att få en jämn och rättvis fördelning mellan alternativen. Resultaten redovisas i form av diagram och tabeller.

5.1 Analys av hypotes 1

H_0 : Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, försvårar *inte* småföretagens möjligheter till belåning.

H_1 : Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, försvårar småföretagens möjligheter till belåning.

För att testa hypotes 1 användes frågorna 6,7 och 9. Alla som svarade ja på frågan om de varit i kontakt med sin bank angående nya krediter, undersöktes om den sökta krediten beviljades. När det gäller sökta krediter, före reformen trädde i kraft, blev utfallet att samtliga 14 företag fick krediten beviljad. Däremot var det 6 av 24, således 25 %, som nekades krediter efter att lagändringen trädde i kraft.

Resultatet tyder på att förmånsrättslagen har tvingat banker till ökad riskhantering, vilket lett till restriktivare utlåning. Vi tror att kraven för att beviljas kredit har blivit striktare efter reformen eftersom banker vill, i den mån det går, undvika kreditförluster, vilket beskrivs närmare i ovanstående avsnitt 4.2.3.

Genom den regulativa påtryckningen från staten i form av lagändringen sattes det press på banker att skärpa kraven när det gäller utlåning. Vilket nämnts i tidigare avsnitt 4.2.3, regleras bankverksamheten av lagen om

bank- och finansieringsrörelse 2004:297, vilken betonar att de ska ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med. Kreditrisken ska inte medföra att förmågan att fullgöra förpliktelser äventyras. Resultatet tyder på att banker rättar sig efter gällande lagstiftning samt beaktar kreditrisken.

Ur företagens synvinkel skapar den restriktivare utlåningen problem. Följden kan bli att småföretag dräneras på kapital, vilket kan orsaka stagnation i företaget. I problembakgrunden ovan betonas denna effekt, vilket belyses mer i tidigare avsnitt 4.3, där problemet skapar följdkonsekvenser för företagets övriga intressenter.

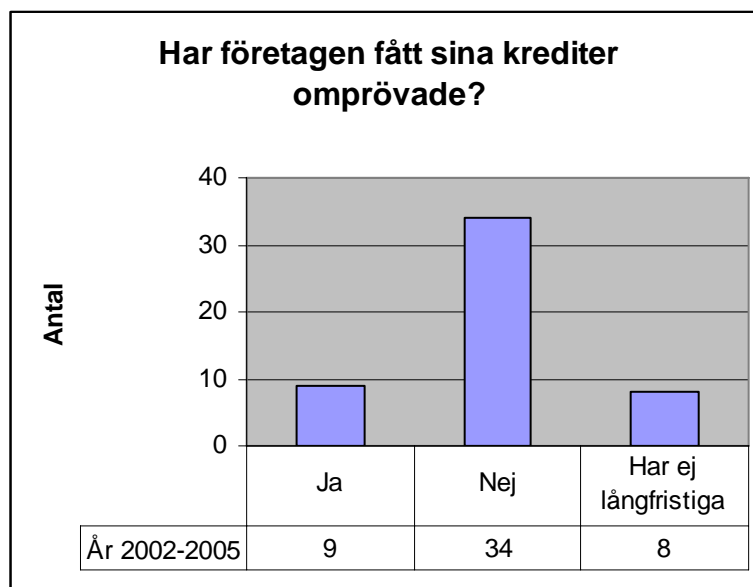
Alternativa förklaringar till resultatet kan vara att företagen som nekats kredit får finansiera delar av verksamheten med factoring och/eller leasing

H 1: Det går inte att utesluta att bankers agerande p.g.a. den nya förmånsrättslagen, försvårar småföretagens möjligheter till belåning via bank.

5.2 Analys av hypotes 2

H_0 : Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, medför *inte* högre personliga risker för ägarna till småföretagen.

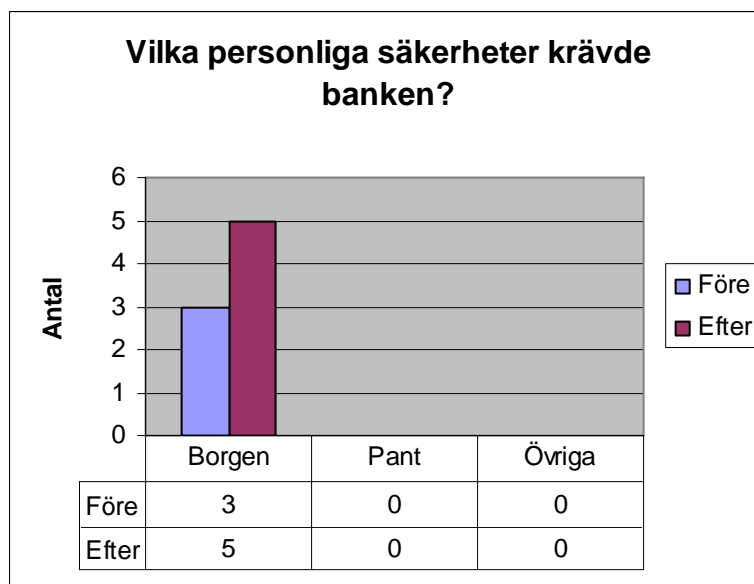
H_1 : Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, medför högre personliga risker för ägarna till småföretagen.

9 av 43, alltså 21 % av de svarande företagen med långfristiga krediter fick sina krediter omprövade mellan år 2002 och 2005. 8 av de totalt 51 företag som besvarade enkäten hade inga långfristiga krediter och kan därför inte bli föremål för omprövning. Ingen uppdelning gjordes i grupperna ”före” och ”efter” lagändringen eftersom svarsalternativet - ej omprövad - inte går att dela upp.

I de 9 fall där omprövning gjordes var det 3 som inträffade före lagändringen och 6 efter. I 8 av 9, alltså i 89 % av fallen innebär omprövningen att banken krävde bättre personliga säkerheter.

I samtliga 8 fall där banken krävde bättre personliga säkerheter gällde det borgensåtagande.

Resultaten visar att fler fått sina lån omprövade efter lagändringen, vilket får till följd att merparten tvingas ställa bättre säkerheter. Borgensåtagande innebär att ägarna utsätts för en högre personlig risk. I likhet med den restriktiva utlåningen, grundar sig bankers ökade krav på skyldigheten att minimera kreditrisken, vilket skrivs mer om i ovanstående avsnitt 4.2.3.

Konsekvenserna av att ägarna tvingas ställa bättre säkerheter är försämrat företagsklimat, vilket får negativa följder ur ett samhällsperspektiv.

Följderna kan bli att nya investeringar uteblir. Minskad investeringsgrad innebär att en expansion uteblir.

I ovanstående intressentmodell, avsnitt 4.3, beskrivs mer om de berörda punkterna.

Vi misstänker att företagen, där borgen krävdes, tillhör ”gruppen” som före reformen fick krediter beviljade men som efter bankers skärpta krav ej uppfyller dessa.

En alternativ förklaring till resultatet kan vara att de aktuella företagen uppvisar sämre ekonomiska status än tidigare.

H 2: Det går inte att utesluta att bankers agerande p.g.a. den nya förmånsrättslagen, medför högre personliga risker för ägarna till småföretagen.

5.3 Analys av hypotes 3

H₀: Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder *inte* till att småföretagen måste söka kapital på andra ställen än i banker.

H₁: Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder till att småföretagen måste söka kapital på andra ställen än i banker.

Annan kreditkälla?	Antal	Procent
Ja	0	0
Nej	41	84
Ej långfristiga	8	16
Total	49	100

Resultatet på fråga 16 redovisas med en frekvenstabell då samtliga med långfristiga krediter har svarat att de inte har någon annan kreditkälla än bank.

Modellen i figur 2 i ovannämnda avsnitt 4.1 visar hur småföretag tvingas till dyrare finansieringsalternativ. Det går ej att påvisa att modellen kan tillämpas på vår population.

Inget företag i uppsatsens population har sökt kredit hos annan kreditkälla än bank. I problembakgrunden betonas att Almi företagspartner ökat sin utlåningsvolym efter reformens införande, vilket ej kan påvisas i den undersökta populationen.

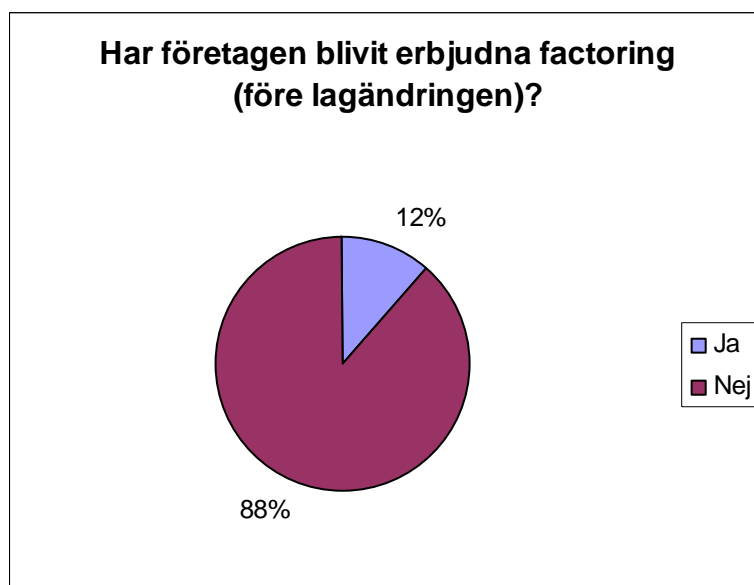
En förklaring till att företagen i populationen inte söker sig till dyrare finansieringskällor kan vara att de tillhör minimax- eller maxmini-kriteriet, d.v.s. att ägarnas riskbenägenhet är förhållande liten, vilket har beskrivits i beslutsanalysen under rubriken 4.2.4.

H 3: Vi kan inte se tendenser att bankernas agerande p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder till att småföretagen måste söka kapital på andra ställen än i bankerna.

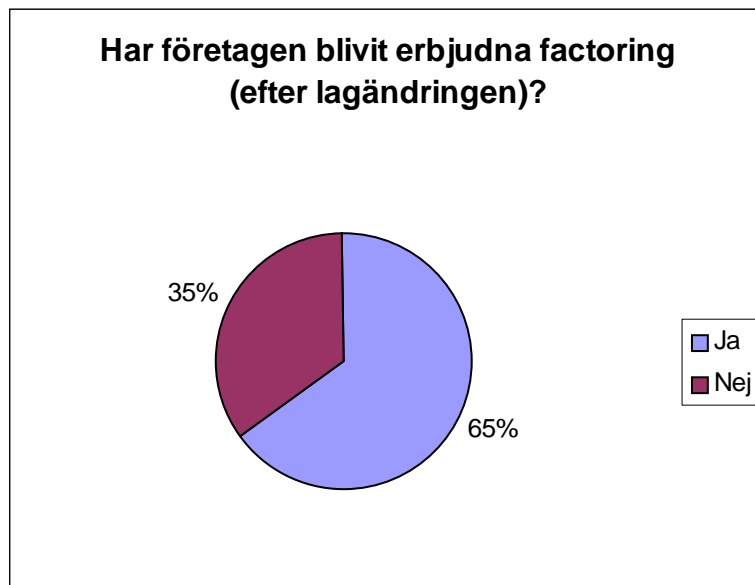
5.4 Analys av hypotes 4

H_0 : Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder *inte* till ett ökat erbjudande av factoring.

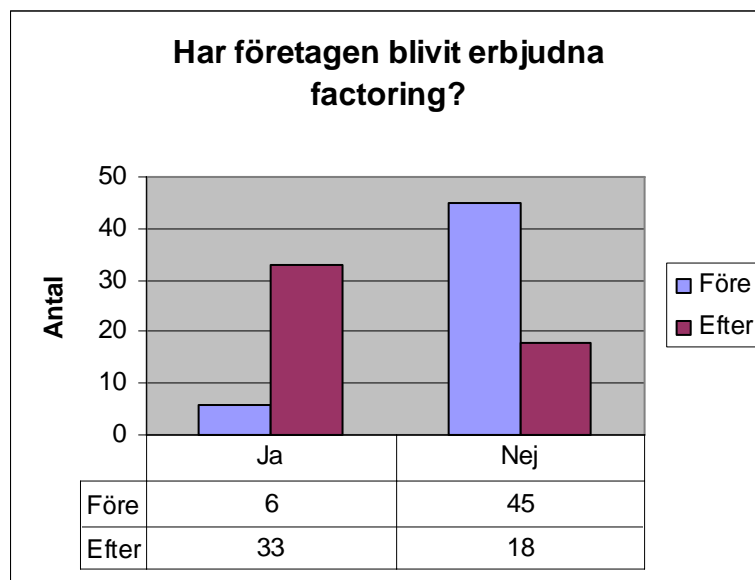
H_1 : Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder till ett ökat erbjudande av factoring.

Under åren 2002-2003 var det 12 % som blev erbjudna factoring av sin bank samt 88 % som inte blev det. Frekvensen var 6 av 51 som blev erbjudna factoring och 45 stycken som inte blev erbjudna.

Under åren 2004-2005 var det 65 % som blev erbjudna factoring av sin bank samt 35 % som inte blev det. Frekvensen var 33 stycken av 51 som blev erbjudna factoring och 18 stycken som inte blev erbjudna.

Resultatet tyder på att det skett en markant ökning av erbjudande av factoring i populationen efter lagändringen. Ökningen kan härledas till att banker vill minimera sitt risktagande och därmed undvika kreditförluster vilket belyses i avsnitt 4.2.3.

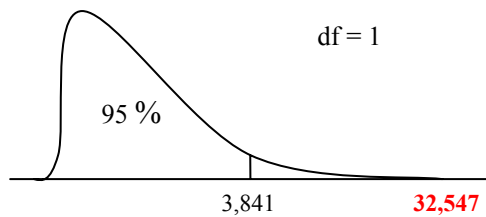
Ytterligare förklaring till att banker väljer att erbjuda factoring är att minimera deras risk, då de erhåller särskild förmånsrätt i objektet, vilket beskrivs mer om i 4.6.4.

I uppsatsens förstudie framgår att factoring ökat i tryckeribranschen, vilket även vår studie pekar på.

Den ökande frekvensen om erbjudande av factoring tyder på att bankerna har tvingats anpassa sig till den, enligt nyinstitutionell teori, regulativa påtryckningen från staten i form av lagändringen enligt avsnitt 4.5 ovan.

Då factoring införs blir följderna att vinstmarginalen minskar. Ytterligare en effekt blir att ägaren tappar kontrollen över företaget, då de inte äger fakturorna längre. Avsnitt 4.3.1.1 ovan belyser sambandet närmare.

Chi²-test

Det kritiska Chi² -värdet på 5 procents signifikantnivå med 1 frihetsgrad är 3,841. I vårt fall ligger Chi² - värdet, 32,547, långt inom det kritiska området, vilket det även hade gjort med ett test på 0,01 procents signifikantnivå. Testet visar att det finns ett starkt oberoende mellan variablerna, vilket styrker ovanstående analys angående factoring.

H 4: Det går inte att utesluta att bankers agerande p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder till ökat erbjudande av factoring.

5.5 Analys av hypotes 5

H₀: Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder *inte* till ett ökat erbjudande av leasing.

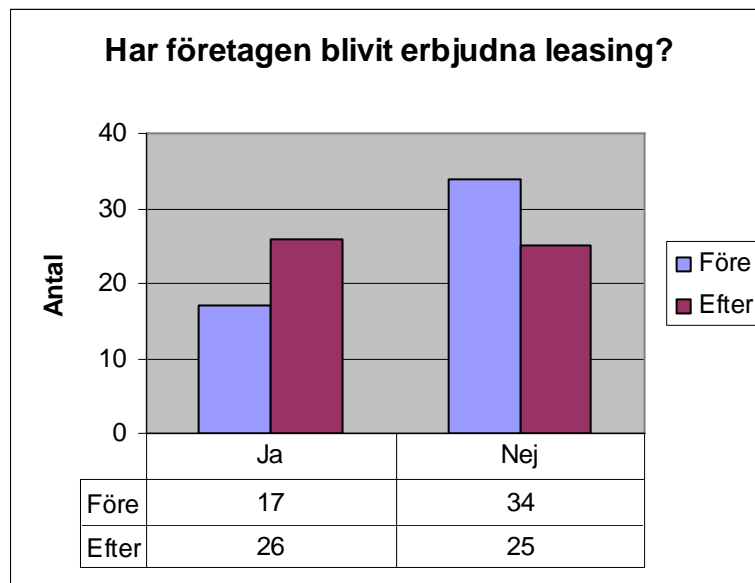
H₁: Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder till ett ökat erbjudande av leasing.

Under åren 2002-2003 var det 33 % som blev erbjudna leasing som finansieringsform av sin bank och 67 % som inte blev det. Frekvensen var 16 av 49 som blev erbjudna factoring och 33 stycken som inte blev erbjudna.

Under åren 2004-2005 var det 51 % som blev erbjudna leasing som finansieringsform av sin bank och 49 % som inte blev det. Frekvensen var 25 av 49 som blev erbjudna factoring och 24 stycken som inte blev erbjudna.

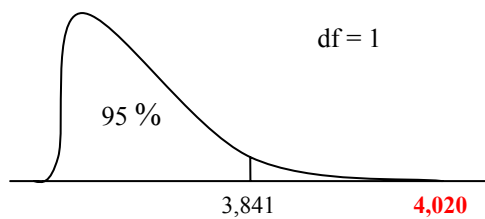
Resultatet visar att det har skett en ökning av leasingerbjudande i populationen efter lagändringen. I likhet med factoring kan ökningen härledas till att banker vill minimera sitt risktagande samt därmed undvika kreditförluster som belyses i avsnitt 4.2.3 ovan.

Leasing innebär att banken får särskild förmånsrätt i objektet, vilket beskrivs mer i ovanstående avsnitt 4.6.5.

Att erbjudande av leasing har ökat kan förklaras med att bankerna tvingats att anpassa sig till den, enligt nyinstitutionell teori, regulativa påtryckningen från staten i form av lagändringen.

Med tanke på att leasing och factoring ökar kan det behöva klargöras i årsredovisningshandlingar att kostnaden för extern finansiering ökar, vilket leder till att den ekonomiska känsligheten blir större.

Chi²-test

Det kritiska Chi²-värdet på 5 procents signifikantnivå med 1 frihetsgrad är 3,841. I vårt fall ligger Chi²-värdet, 4,020, under det kritiska värdet. Testet visar att det finns ett oberoende mellan variablerna, vilket styrker ovanstående analys angående leasing.

H 5: Det går inte att utesluta att bankers agerande p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder till ökat erbjudande av leasing.

6. AVSLUTNING

I detta kapitel framförs slutsatserna. Vidare ges förslag på fortsatt forskning inom ämnet.

Syftet med uppsatsen är att utvärdera förhållandet mellan bankernas agerande och den nya förmånsrättslagen, särskilt vad effekterna har blivit för aktiebolag inom tryckeribranschen med 1-49 anställda i region Skåne.

Uppsatsen utgår från en hypotetiskt-deduktiv ansats där hållbarheten i teorin testas genom hypotesprövning.

Resultatet av undersökningen visar att bankers agerande på grund av den nya förmånsrättslagen tenderar till att försvåra småföretags möjlighet till belåning. Resultatet överensstämmer med teorin som säger att aktören, i detta fall bankerna, måste anpassa handlandet utifrån de nya förutsättningarna. Förfarandet som sker efter en regulativ påtryckning beskrivs i den nyinstitutionella teorin.

Testresultatet visar tendenser på att bankers agerande på grund av den nya förmånsrättslagen medför högre personliga risker för ägarna till småföretag då de får ställa bättre privata säkerheter. Banker agerar på detta sätt eftersom de måste kompensera sin högre risk som lagändringen medför vilket stämmer överens med Månssons (1995) beskrivning av riskhantering.

Enligt undersökningen kan inte tendenser ses att bankers agerande på grund av den nya förmånsrättslagen leder till att småföretag måste söka kapital på andra ställen än i banker. Det går ej att påvisa att figur 2 i avsnitt 4.1 är tillämplig på undersökt population då inga företag har valt att använda sig av andra finansieringskällor. Resultatet kan tyda på att de som ingår i undersökningen kännetecknas av de försiktiga kriterier som belyses inom beslutsteorin.

Testresultatet i undersökningen påvisar att banker erbjuder factoring och/eller leasing i större utsträckning efter reformen än före. Resultatet kan förklaras med att banker vill minimera sin risk, genom att erhålla särskild förmånsrätt i objektet. Ett ökat inslag av leasing och factoring kan behöva

redovisas i årsredovisningshandlingar då den ekonomiska känsligheten ökar genom att kostnaden för extern finansiering ökar.

Agerandet indikerar en anpassning till de nya förutsättningarna som råder efter reformen, som beskrivs i den nyinstitutionella teorin.

Undersökningens resultat överensstämmer med det Case som framförs i teorin. Situationen som inträffade för Företag Z kan inträffa för företag i undersökt population.

Slutligen kan undersökningen ge stöd för att ”klimatet” har försämrats för småföretag efter att den nya förmånsrättslagen trädde i kraft. Ett syfte med reformen är att reducera antalet konkurser. Det är dock inte undersökt i uppsatsen, då det har gått för kort tid efter att reformen trädde i kraft för att se några skillnader.

Hade riksdagen beaktat den teori som föreligger i uppsatsen samt upprättat en noggrannare konsekvensanalys anser vi att förmånsrättslagen inte skulle ha fått nuvarande utformning.

6.1 Förslag till fortsatt forskning

Ett av syftena med propositionen var att företagsrekonstruktioner skulle öka samt att antalet konkurser skulle reduceras. Ett förslag till fortsatt forskning är att testa om detta verkligen blev effekten.

Även effekten att följdkonkurser skulle undvikas kan undersökas.

I uppsatsen valdes uteslutande att studera aktiebolag. Resultatet hade kunnat påvisa något annat om studien utförts på enskilda näringsidkare och/eller handelsbolag.

Ytterligare förslag till fortsatt forskning kan vara att belysa en annan population än den som undersöktes, vilket skulle kunna ge ett annat resultat.

Då reformen trädde i kraft den 1 januari 2004 för gamla krediter och ett år senare för nya krediter är undersökningen gjord förhållandevis tätt in på lagändringen. Det hade varit intressant att testa samma hypoteser om ett par

år, då det förmodligen finns en trögrörlighet i systemet, för att kunna testa och bedöma om hypoteserna ger samma utfall vid en förnyad prövning.

Referenslista

- Adlercreutz, A (2004). *Finansieringsformers rättsliga reglering*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 91-44-03493-8
- Aronsson, Å (1999). *SPSS*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 91-44-01129-6
- Bank- och Finansieringsrörelse, lag (2004:297)
- Bergstrand, Jan (2003). *Ekonomisk styrning*, 3:e upplagan, Studentlitteratur ISBN 91-44-02783-4
- Christensen, L., Andersson, N., Carlsson, C., Haglund, L. (2001) *Marknadsundersökning – en handbok*. Studentlitteratur. Lund.
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandbok-för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur. Lund.
- Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen (2003). *Statistisk verktygslåda – samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 91-44-04147-0
- Edlund, Högberg & Leonardz (1999). *Beslutsmodeller – redskap för ekonomisk argumentation*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 91-44-00888-0
- Ejvegård, R. (2003). *Metodproblem*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 91-44-02763-x
- Erlingsdóttir, G (1999). *Förförande Idéer*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 91-628-3777-X
- EU:s webbportal [Elektronisk]
Tillgänglig:<URL:http://europa.eu.int/scadplus/leg/sv/lvb/n26001.htm>
- Falkman, H, (2002). *Bankrörelse – Risker och riskhantering i banker*, Nordstedts juridik AB. Elanders Gotab. Stockholm
- Flores, Juan (2004) Bankernas utlåning minskar [Elektronisk]
Tillgänglig:<URL:www.dn.se> [2004-11-12]. Dagens Nyheter, 2004-10-19.
- Flores, Juan (2004a) Svårare för småföretag att låna. Finansbolagen tar över när bankerna blivit mer restriktiva [Elektronisk]
Tillgänglig:<URL:www.dn.se> [2004-10-19]. Dagens Nyheter, 2004-10-19.
- Halvorsen, K (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 91-44-36621-3
- Institutet för Riskhantering och Säkerhetsanalys [Elektronisk]
Tillgänglig: <URL:http://www.irisk.se/riskhant.htm> [2005-11-25]
ITPS delrapportering 2004/0283.

- Johansson, R. (2002). *Nyinstitutionalismen inom organisationsanalysen*. Studentlitteratur. Lund.
- Kotler P, Armstrong G, Saunders J & Wong V (1999). *Principles of marketing*, (2rdedn). Edinburgh. Pearson Education Ltd
- Lindström, Per (2005). Därför slog nya konkurslagen fel [Elektronisk]
Tillgänglig: <URL:http://www.di.se> [2005-11-12]
- Lindström, Per (2005a) Småföretagaren i fokus [Elektronisk]
Tillgänglig:<URL:http://www.ff.se/naringspolitik/kronikor/82.php.> [2005-11-12]
- Lundahl, U. & Skärvad, P.H. (1999). *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 91-44-01003-6
- Månsson, F & Andersson, P-U, (1995). *Värdepapperisering – Securitisation*, Fritzes Förlag AB. Angered.
- Nilsson, S (2002). *Redovisningens normer och normbildare*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 91-44-02805-9
- Propositionen Nya förmånsrättsregler 2002/03:49
- Rapport, Jonas Frycklund, okt. 2004.
- Rapport, Företagarna sep. 2004.
- Robbins, Stephen P (2003). *Organizational Behavior*. Person Education LTD
- Saunders M, Lewis P & Thornhill A (2003). *Research Methods for Business Students* (3rdedn). Pearson Education Ltd
- Scott, W. R. (1995). *Institutions and Organizations*. Sage Publications
- Siegel & Castellan (1988). *Nonparametric statistics*. McGraw-Hill Book Co
- Smith, D (2000). *Redovisningens språk*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 91-44-01384-1
- Spiller, E.A. Jr & Gosman M.L. (1984). *Financial Accounting: Basic Concepts*, Richard d. Irwin, Inc., Homewood, Illinois
- Svenning, C. (2003). *Metodboken*. Lorentz förlag. Eslöv. ISBN 91-974891-0-7
- Teknik i Media, (2005) [Elektronisk]
Tillgänglig:<URL:http://www.tim.se/Article.jsp?category=156&maincat=145&article=1290> [2005-12-02]

Bilaga 1

Hej!

Vill börja med att tacka Er på förhand för att Ni ställer upp och hjälper oss med vårt uppsatsarbete.

Vi är tre ekonomistudenter på Högskolan i Kristianstad som skriver en kandidatuppsats i företagsekonomi.

Vi skriver om hur redan existerande aktiebolag i tryckeribranschen med 1-49 anställda, som har sitt säte i Skåne, har påverkats av den nya förmånsrättslagen.

Nedan har vi ställt upp några frågor som vi skulle vilja få besvarade.

Har ni några långfristiga krediter idag?

Ja Nej

Om ja: Vilka år togs dessa krediter?

2005 2004 2003 2002 2001 2000 Annat år: _____

Om ja: Vilken/vilka finansieringskälla/or använder ni er av?

Bank Almi företagspartner Annat: _____

Har ni varit i kontakt med er bank angående nya krediter under de senaste 5 åren?

Ja Nej

Om ja: Vilket år inträffade detta?

2005 2004 2003 2002 2001 2000

Om ja: Vad var de nya krediterna avsedda att användas till?

Inventarier Fastigheter Övrigt: _____

Om ja: Fick ni den/de sökta krediten/krediterna beviljade?

Ja Nej

Har ni fått era krediter omprövade under de senaste åren?

Ja Nej

Om ja: Har finansieringskällan krävt att ni ska ha mer personliga säkerheter?

Ja Nej

Om ja: Vilka personliga säkerheter begärde banken?

Borgen Pant Annat: _____

Har ni långfristiga krediter som ni inte fått genom en bank?

Ja Nej

Om ja: Av vilka fick ni dessa?

Svar: _____

Om ja: Vilket år beviljades dessa krediter?

2005 2004 2003 2002 2001 2000 Annat år: _____

Använder ni er av factoring?

Ja Nej

Om ja: Vilket år införde ni factoring i verksamheten?

2005 2004 2003 2002 2001 2000 Annat år: _____

Har ni blivit erbjudna att finansiera er verksamhet med hjälp av factoring?

Ja Nej

Om ja: Vilket år blev ni erbjudna factoring?

2005 2004 2003 2002 2001 2000 Annat år: _____

Har ni några inventarier leasade idag?

Ja Nej

Om ja: När leasade ni dessa?

2005 2004 2003 2002 2001 2000 Annat år: _____

Om nej: Har ni blivit erbjudna att finansiera er verksamhet med hjälp av leasing?

Ja Nej

Vilket år blev ni erbjudna leasing?

2005 2004 2003 2002 2001 2000 Annat år: _____

Bilaga 2

Här redovisas frågorna som enkäten innehåller samt vad syftet är.

- 1. Har ni några långfristiga krediter idag?*
- 2. Om ja: Vilka år togs dessa krediter?*
- 3. Om ja: Vilken/vilka finansieringskälla/or använder ni er av?*

Syftet från början med fråga 1 var att de som inte hade långfristiga krediter inte skulle ingå i undersökningen p.g.a. en avgränsning. Därför syftade frågan till att sortera ut dem direkt ur undersökningen. Avgränsningen raderades dock under arbetets gång. Om företag svarade ja på fråga 1, syftade fråga 2 och 3 till att urskilja vilket år de långfristiga krediter togs samt från vilken kreditkälla.

- 4. I vilken bank har ni merparten av Era bankaffärer?*

Fråga 4 åsyftar till att belysa eventuella alternativa förklaringar, vilka inte kan härledas till den nya FRL. Vi vill kontrollera om det är någon skillnad mellan bankers policy vad gäller utlåning.

- 5. Hur många år har Ni varit kund hos Er nuvarande bank?*

Fråga 5 syftar till att besvara om tiden som företaget varit kund i sin bank påverkar när företaget söker nya lån. Vilken betydelse har relationer som byggts upp för beviljning av krediter? Om det finns en långgående relation med banken och/eller den enskilde banktjänstmannen, har företaget då större möjlighet att beviljas krediter?

Tanken med de valda intervallerna är att vid 0-1 år är man ny kund och har inte någon historik hos banken eller skapat någon betydande relation. Har man däremot varit kund i 2-5 år finns en viss uppbyggd historik och relation, vilket kan vara avgörande för bankers beslut. Har man varit kund i 5 år eller fler finns det en relation och historik, därför ansågs inte någon specifikare indelning nödvändig.

6. *Har ni varit i kontakt med er bank angående nya krediter under de senaste 5 åren?*

7. *Om ja: Vilket år inträffade detta?*

8. *Om ja: Vad var de nya krediterna avsedda att användas till?*

9. *Om ja: Fick ni den sökta krediten beviljad?*

Syftet med fråga 6-9 är att testa hypotes 1: ”Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, försvårar småföretagens möjligheter till belåning via bank”.

Har företag blivit nekade nya krediter? Vilket år i så fall? För att kunna klargöra om det tyder på att den nya FRL är anledningen till att banker inte beviljat krediter ansågs frågorna nödvändiga.

Fråga 8 syftar till att besvara vilka investeringar som uteblir om företag nekas lån.

10. *Har ni fått era krediter omprövade under de senaste 5 åren?*

11. *Om ja: Vilket år inträffade detta?*

12. *Om ja: Krävde finansieringskällan att Ni skulle ställa mer personliga säkerheter vid omprövningen?*

13. *Om ja: Vilka personliga säkerheter begärde banken?*

Dessa frågor testar hypotes 2: ”Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, medför ökade personliga risker för ägarna till småföretagen”.

Får företag sina krediter omprövade efter reformen och vilket år i så fall. Frågorna åsyftar att belysa om det tyder på att den nya FRL är anledningen. Om det blir aktuellt med ökade personliga säkerheter, vilken form av personliga säkerheter måste då ställas.

14. *Har ni långfristiga krediter som ni inte fått genom en bank?*

15. *Om ja: Av vilka fick ni dessa?*

16. Om ja: Vilket år beviljades dessa krediter?

Syftet med fråga 14-16 är att testa hypotes 3: ”Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder till att småföretagen måste söka kapital på andra ställen än i banker”.

Frågorna kontrollerar om företag sökt sig till andra finansieringskällor än banker, samt i så fall, vilken den nya finansieringskällan är och vilket år man tog krediten. Även här är året viktigt för att bedöma kausaliteten mellan införandet av den nya FRL och vilket år krediten söktes via en alternativ finansieringskälla.

17. Använder ni er av factoring?

18. Om ja: Vilket år införde ni factoring i verksamheten?

19. Har ni blivit erbjudna att finansiera er verksamhet med hjälp av factoring?

20. Om ja: Vilket år blev ni erbjudna factoring?

Frågorna 17-20 behandlar hypotes 4: ”Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder till en ökad användning av factoring hos banker”.

Frågorna syftar till att besvara om företag använder sig av factoring och vilket år det infördes för att granska kausaliteten mellan införandet och den nya FRL. Använder företag inte sig av factoring kontrolleras om de blivit erbjudna det och vilket år i så fall.

21. Har ni några inventarier leasade idag?

22. Om ja: När leasade ni dessa?

23. Om nej: Har ni blivit erbjudna att finansiera er verksamhet med hjälp av leasing?

24. Vilket år blev ni erbjudna leasing?

Frågorna 21-24 testar hypotes 5: ”Bankernas agerande, p.g.a. den nya förmånsrättslagen, leder till en ökad användning av leasing hos banker”.

Frågorna syftar till att besvara om företag använder sig av leasing och vilket år det infördes för att granska kausaliteten mellan införandet och den nya FRL. Använder företag inte sig av leasing kontrolleras om de blivit erbjudna det och vilket år i så fall.

25. Vilken fas anser Ni att ert företag befinner sig i?

Tanken med frågan är att belysa om företags livscykel är en alternativ förklaring till resultatet.

Bilaga 3

Frågor till Almi och SEB

Vill börja med att tacka för att Ni ställer upp och hjälper oss med vårt uppsatsarbete!

Vi är tre ekonomistudenter på Högskolan i Kristianstad som skriver en kandidatuppsats i företagsekonomi.

Vi skriver om hur redan existerande småföretag har påverkats av den nya förmånsrättslagen. Vår definition av småföretag är bolag med 1-49 anställda.

Nedan har vi ställt upp några frågor som vi skulle vilja få besvarade.

1. Vad är Er allmänna syn på den nya förmånsrättslagen?
2. Vilka Fördelar/Nackdelar innebär nya förmånsrättslagen för Er?
3. Vilka Fördelar/Nackdelar anser Ni att den nya förmånsrättslagen innebär för småföretag?
4. Ett av syftena med lagändringen var att minska antalet konkurser. Har Ni märkt av denna effekt?
5. Vilka tror Ni är vinnarna respektive förlorarna efter reformen?
6. Ställer Ni högre krav på säkerheter av företagen nu när de söker lån?
7. Om ja, Anser Ni att de högre kraven på säkerheter lett till minskade kreditförluster för Er del?
8. Har antalet nya kunder hos Er ökat eller minskat sett över 2005?
9. Om ökning, Tror Ni att detta i någon utsträckning beror på lagändringen och i så fall till hur stor del?
10. Vilken är den vanligaste orsaken till att kunder vänder sig till Er?
11. Är det någon företagsform som är mer representerad av Era kunder?
12. Vilken bransch är det som mest söker sig till Er?
13. Hur hanterar Ni den ökade kreditrisk som uppstått på grund av den nya förmånsrättslagen?
T. ex ökade borgensåtagande, höjd ränta, ökad personlig kontantinsats eller liknade?
14. Har Ni ökat antalet omprövningar av redan befintliga krediter under 2005?
15. Om ja, Till hur stor del beror detta på den nya förmånsrättslagen?